

LOMCE desobeditzeko gida prest dute hezkuntza eragileek

- **Abortua** Sexu hezitzailearen, ginekologoaren eta abortatu duenaren esperientziatik
- **Errekaleor** Gasteizko Udalak eraitsi nahi duen auzoa biziberritzen ari dira gazteak
- **Arcadi Oliveres**, ekonomialaria «Beldurra itsatsi digute erraieran eta ez dago beldurra bezalako anestesiantzerik»
- **Antzerki amateurra** Zirkuitu ofizialetatik kanpoko altxorra
- **Euskara Lekeition** 60 lagun aktibatu dira erabileraren jaitsieraz kezkatuta

Garai interesgarriak. Begirada independentea.

argia

Harpidetza
etxean jaso nahi dut

ARGIaren urte osoko harpidetza
(46 zenbaki, 11 Larrun, Urtekaria)

Hego Euskal Herrian 12 € hilean
Iparralde Euskal Herrian 15 € hilean

Izen-abizenak

Helbidea

Posta kodea Herria

Herrialdea

N.A./I.F.K.

Telefona

e-posta

Kontu zenbakia (24 digitu)

☐ Ikasle bazara (unibertsitate / euskaltegi) edo
Gazte Txartela baduzu %25eko deskontua harpidetzan.

Postaz bidali edo 943 37 15 45 · harpidetza@argia.com

Jaso lekuan
kobratu
SEILORIK EZ

argia

1-FD POSTA KUTXA
20160 LASARTE-ORIA
(GIPUZKOA)

TOLESTU

ERANTZUN KOMERTZIALA
Baimen zkia. 17352
(B.O.C. 22/99-06-02koa)

TOLESTU

ZELOAPERA
HERNAN YRRI

Azala: GARBINE
UBEDA GOIKOETXEA

ARGIAko edukiak kopiatu, moldatu, zabaldu eta argitara ditzakezu, gure egileta aitortu eta baldintza beretan eginez gero.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Bego Zuza. Zuzendaria: Estitxu Eizagirre. Asteko Gaia-Pertsonaia: Mikel Garcia. Iritziak: Mikel Asurmendi. Kultura: Garbine Ubeda Goikoetxea. Aisia: Unai Brea. Termometroa: Urko Apaolaza, Xabier Letona, Pello Zubiria. Euskara: Onintza Irureta. Interneteko erredakzio-burua: Lander Arbelaitz. www.argia.com: Gorka Bereziartua, Jon Torner. Multimedia: Axier Lopez. Argazkilaria: Dani Blanco. Produzioa: ANTZA, S.A.L.

Salmenta eta harpidetak: Karlos Olasolo. Idazkaritza teknikoak: Aloña Soraluze. Publizitatea: Idoia Arregi, Maite Arrieta, Ixabel Bereziartua, Berdaitz Goia, Olatz Korta, Bego Zuza. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarte. Harrera: Jone Arzallus.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxe: 943 361048. Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxe: 559 476001. Bizkaia: Eleizalde 1, 2-D. 48600 Sopela. Tel: 94 6765580. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3. eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTA ELEKTRONIKOA. Komertziala: komertzial@argia.com. Harpidetak: harpidetza@argia.com. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: iametza interaktiboa, S.L. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 145 euro. Ipar Euskal Herria: 176 euro. Espainia: 145 euro. Beste atzerriak: 182 euro. Airez: 285 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaina Taldeko partaidea da.

EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO

HEZKUNTZA, HIZKUNTZA POLITIKA
ETA KULTURA SAIA
Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza
diruz lagundua

Gipuzkoako Foru Aldundia

NON ZER

2014ko maiatzaren 11, 2.414. zenbakia

ASTEKO GAIA

ABORTUA Erabaki arduratsua. SAIOA ALKAIZA GUALLAR / 4

PERTSONAIA

ARCADI OLIVERES: «Ez dugu injustua den lege bat zertan bete». SUSTRAI COLINA / 9

GAIK

HEZKUNTZA LOMCE desobeditzeko gida.

MIKEL GARCIA IDIAKEZ / 14

AUZOLAN ESPERIENTZIAK Uribarrik nortasuna indartu nahi du elkarlanean. MARTIN VICIOSO / 17

IRITZIAREN LEIHOA

107 MILA MILIOI ETA GERO MIKEL ZURBANO / 18

FEMINISMO PURITANO ROSA M. MARTÍN SABARÍS / 20

TARTE BAT ZAURGARRITASUNAREN ALDE

GORKA MORENO MÁRQUEZ / 21

GORA PRO NOBIS ASISKO URMENETA /

TXANDAN *Urban legend*. ITXARO BORDA / 20

ZIRTAK Zergatik irakurri klasikoak. ANGEL ERRO / 22

ERDIKO KAIERA

JOSE MIGUEL JIMENO MATEO: «Ez zait gustatzen nire burua akuarelista definitzea: margolari naiz».

MIEL A. ELUSTONDO / 24

ANTZERKI AMATEURRA Militantzia, ofizioa bezain profesionala. MYRIAM GARZIA / 28

LITERATURA ARITZ GALARRAGA / 33

DENBORA-PASAK ANA ZAMBRANO, KIKE AMONARRIZ / 34

ALEA Literaktum. Donostia, Hitzen Hiri. IMA UBEDA / 35

ZIENTZIA ETA TEKNOLOGIA JOXERRA AIZPURUA / 36

LANDAREAK JAKOBA ERREKONDO / 37

DENBORAREN MAKINA NAGORE IRAZUSTABARRENA / 38

TERMOMETROA

ERREKALEOR Auzoko bizitza agortu ez dadin okupatu dituzte etxe hutsak. ITSASO ZUBIRIA ETXEBERRIA / 39

EUSKARAREN ERABILERA Lekeitiarrek herria arnasegune izaten jarraitzea gura dute. AMAIA UGALDE BEGOÑA / 42

TS FUNDICIONES Itxialdiarekin egin kontra itxikeriari. ITSASO ZUBIRIA ETXEBERRIA / 44

GURE ESKU DAGO Demokraziaz ari garelako.

URKO APAOLAZA AVILA / 46

EUSKARA ALBISTEAK ONINTZA IRURETA AZKUNE / 47

EKONOMIAREN TALAIA JUAN MARI ARREGI / 47

NET HURBIL Tolpuddleko jaialdian sindikatuen indarra eta birtokiratzea. PELLO ZUBIRIA KAMINO / 48

MALTZAGATIK XABIER LETONA / 50

Erabaki arduratsua

Tabua izan da abortua. Orain, ordea, lehendabiziko orrira egin du salto, Alberto Ruiz Gallardón Espainiako Justizia ministroak Sexu eta Ugalketa Osasunaren Lege Organikoa aldatzea proposatu duenetik. Gaia gertutik bizi duten hiru pertsonen eman diegu hitza: abortatu duen neska gazteari, ginekologoari eta sexu hezitzaileari. Bat egin dute hirurek: abortua erabaki koherentea eta arduratsua da.

Testua eta argazkiak:

| SAIOA ALKAIZA GUALLAR |

June Moreno.

Argi zeukan abortatuko zuela

Psikologia ikasi duen 23 urteko gazte iruindarra da June Moreno. Aurreko urtean abortatu zuen, 22 urte zituela. Jakin eta berehala erabaki zuen. Arrazoia, argia: ez zuen umea nahi. “Nik ez dut errudun sentimendua, biktima sentimendua... Erabakia hartu nuen, kontzienteki eta arduraz”.

“Preserbatiboa erabiltzen dut beti, eta ez neukan susmorik. Baina behin apurtu egin zen hilerokoaren azken egunean. Unibertsitateko azterketekin ari nintzen, eta ez nuen probarik egin. Hurrengo eguneko pilula ere ez nuen hartu. Erabaki okerra”. Bere gain hartzen du gertatutakoa: “Nire kulpia izan zen”.

Bi hilabeteren ostean jakin zuen haurdun zegoela, hilekoa ez zitzaiolako etortzen. “Proba egin nuen, eta baiezkua eman zidan. Momentua sinestezina izan zen”. Irribarretsu dio, abortatu dutenen artean lotsarik gabeko erreferenteak egotea garrantzitsua dela jabetuta: “Abortua esperientzia positiboa izan da. Polita ez, baina positiboa bai”.

Haurdunaldiaren hasierako sustoa gaindituta, mugitzen hasi zen; prozesuari ekin zion, seguru: “Argi nuen abortatu nahi nuela, ez nuen beste aukerarik planteatu”. Une horretan umerik ez izateko hamaika arrazoi zerrendatu ditu, baina garrantzitsuenak nahi eza da. “Ikasten ari nintzen, unibertsitatean; bikotekidea nuen, baina berdin zitzaidan. Ez zen nire momentua, ez ekonomikoki, ez sozial-

ki... Ez genuen planteatu ere egin. Esan ziguten ez dakit-nik zer laguntza ekonomiko zeudela, baina niri horrek ez dit axola ez badut nahi”.

Klinikara joatea izan zen hurrengo urratsa. Orain, Nafarroan abortatu daiteke, klinika pribatuan, baina Osasunbideak ordainduta. Antsoaingo zentrora hurbildu behar izan zuen Morenok. “Oso erraza izan zen. Eroso sentitu nintzen. Amarekin eta bikotekidearekin joan nintzen, eta horrek ere laguntzen du”. Oroitzapen ona badauka ere, kexu da, osasun zerbitzu publikora jo ezin dutelako nafar emakumeek. Eragin negatiboak dauzka

horrek, haren aburuz, abortatzen dutenak “biktimizatu” egiten ditu: “Isilean joaten zara, klinika hirigunetik urruti dago. Horrek ere eragiten du errudun sentitzea. Zure buruari galdetzen diozu: ‘Zer egiten dut hemen, abandonatutako poligonoan?’. Ez da ospitale publikora joatea bezala”.

Abortua eginda, ingurukoei kontatzea erabaki zuen. Babes handia izan zuela nabarmendu du. Dena den, argi dauka zortea

izan duela, eta sistema heteropatriarkalean denek ezin dutela askatasunean bizi haurdunaldia eteteko hautua. “Ohikoa da errudun sentitzea, eta hori gizartearen errua da”.

Morenok ez du bere burua biktimatzat hartu, eta ez du uste familiak edo lagunek horrela ikusten dutenik. Dena den, nabaritu ditu inertzia batzuk gaia tratatzeko garaian, eta kritiko mintzo da horien aurrean. “Adibidez, abortatu ondoren betiko galdera: ‘Zer

“Abortatu ondoren betiko galdera: ‘Zer moduz zaude?’. Eta ez zuten galdetzen zer moduz nengoen fisikoki, baizik eta mentalki, psikologikoki... Askotan, ‘ai, gaixoa!’ esatea bezala zen”

June Moreno

moduz zaude?’. Eta ez zuten galdetzen zer moduz nengoen fisikoki, baizik eta mentalki, psikologikoki... Askotan, ‘ai, gaixoa!’ esatea bezala zen. Badakit nire inguruko jendeak ez duela egiten propio, baina batzuetan galderak... ‘Zer moduz zaude psikologikoki?’ edo ‘kostatu zaizu?’ esatea, kasu. Bada ez, ez zait kostatu! Eta listo!’. Kexu da hautuak hartu ohi duen handitasunagatik, eta galdera utzi du airean: “Abortuarekin zergatik egiten dugu hain bola handia?”. Eta bere esperientziari so egin dio: “Nire kasuan hainbesterako ere ez da. Nik egin dut, nik erabaki dudalako. Beraz, ongi nago”.

Biktimaren kontzeptuaz gain, bada abortatzeko eskubidearen kontrakoek maiz aipatutako termino bat: errua. Abortatzen duten emakumeak errudun sentitzen omen dira. Baina gaia azaltzeko modu sinplista dela uste du Morenok. Bere buruaren izenean egiten du solas, ez beste inoren ordezkaritza. “Dena ez da abortatu eta errudun sentitu, mentalki gaizki egon... Niretzat kontrakoa izan zen. Nire bizitzarekin, nik nahi dudana bizitzarekin, jarraitzeko aukera”.

Feminista da Moreno. Ezberdintasun estrukturalen jakitun, eta mundu askeago baten defendatzaile. Horrek prozesua hobeto eramaten lagundu diola dak. “Haurdun geratu baino lehen, banekien abortatzeko aukera zegoela, eta hartu ahal nuela”. Gainera, azal-

laz, 22 urte zituela, abortatu zuen June Moreno iruindarrak. Preserbatiboa apurtu zitzaion. Ez zeukan orduan ama izateko asmorik eta bikotekidearekin eta amarekin joan zen abortatzera.

penak emateko edo ez emateko orduan ahaldundu egin du. “Norbaitek esaten badit: ‘Eta abortatu beharrean, ezin al zenuen...’ Eta beste aukeraren bat botatzen badu, nik esaten diot: ‘Bada ez, eta nik badakit’”.

Ziurtasunez ebakitzen du esaldi bakoitza. Bitan pentsatu beharrik gabe. Orain, kopeta beltz so egiten dio Gallardónen egitasmoari. Emakumearen erabakitzeke gaitasuna “ezdeus” bihurtzen duela deritzo. “Emakumeok ez dugu hautua egiteko eskubiderik, baina besteek bai, adibidez, Gallardónek”. “Penagarria” iruditzen zaio. Dena den, legea gelditu daitekeela dio: borroka feministaren bidez, mobilizazioen bitartez eta, batez ere, medikuntza arloko profesionalak aurka egin ez gero.

Maria Cruz Landa. Kartzelaratua, kasik, abortuak egiteagatik

Abortu bat egiten laguntzeagatik kartzelara joateko zorian egon zen Maria Cruz Landa orain dela 24 urte. Orduan eta orain, ginekologoa da, eta Emakumeen Arreta Zentroan dihardu. Egun, Iruñeko Iturrama auzokoan. Gertutik jarraitzen du Gallardónen proposamenaren harira sortutako polemika. Aitzitik, hainbeste bizi eta gero, baikorra da: “Ezin dugu planteatu ere egin lege egitasmoa geratu behar ote den; geratu behar da, eta kito!”.

1985ean hiru kasutan abortatzea baimendu zuen Espainiako Gobernuak: umekiak malformazioen bat izanez gero, haurdunaren osasun fisiko edo psikologikoa arriskuan bazeuden, eta bortxaketaren ondorioa bazen haurdunaldia. Txantreako Andraize klinikan zegoen garai horretan Landa. 1987an, hemetzi urteko gazte bati haurdunaldia eteten lagundu zion, legearen barnean, izan ere, fetuak gaitz larriren bat izan zezakeen. Haatik, abortatzeko eskubidearen aurkako taldeek salatu, eta auzitegietara eramane zuten. Interbentzioan parte hartu zuten hiru medikuentzat hiruna urteko espetxealdia eskatzen zuten. Azkenean, lau urtez luzatu zen prozesuaren ostean, 1990ean absolbitu egin zituzten. Geroztik, baina, Nafarroan ez da aborturik egin. “Inflexio puntua” izan zen epaiketa.

“Herri mugimendua horren zen handia, ezen zegoenaren parte sentitzen ginen.

Maria Cruz Landa ginekologoa kartzelara joateko zorian egon zen duela 24 urte abortoa egiten laguntzeagatik. “Jendeak ideia argi bat izaten du, edo umea nahi du edo ez du nahi. Gutxi egoten dira zalantzan”.

Denek erakutsi ziguten elkartasuna: talde feministek, Europako parlamentariak, auzo elkarrekin... izugarria izan zen”, dio Landak ordukoa gogoan. Dena den, une gogorak ere pasatu zituen: “Presondegiko mehatxua geneukan, eta ez genekien zer gertatu ahal zitzaigun”. Lizentzia ez zuten galdu, eta hala, lanarekin uztartu behar izan zuten auzipe-tzea. “200.000 pezetako bermea ordaindu genuen, eta 15 egunean behin, auzitegian sinatu behar genuen. Lanean ari ginen, eta hor abiatzen ginen korrika, sinatu eta gero, buelta kontsultara”.

Epaiketako egunak ditu oraindik buruan. Hiru egunez luzatu ziren sesioak, eta “zientzialarien gerra” izan zen. Umea zer den, zer ez den... definitzen aritu ziren. Baina abortuaren kontrako taldeek eramandako adituek, auzipetuek gonbidatutakoek baino maila baxuagoa zuten: “Arrazoiketa etiko eta moralaz gairi, ez zuten deus”.

Ginekologoen defentsa sendoagoa zen beraz, nola nahi ere, ez zuten horregatik irabazi: “Irabazi genuen herria gure alde zegoe-lako”. Harro mintzo da Landa. Hala ere, gustu gazi-gozoa utzi zuen garaipenak: “Hori izan zen Nafarroan egin genuen azken abortua, gerora ez da egon era normalizatuan jarduteko baldintzarik; ez profesionalentzako, ezta emakumeentzako ere”. Hori dela eta, Landak ginekologo lanean ezin izan du haurdunaldiak eteten lagundu, eta “frustrazioz” bizi du.

Medikuntza arloko langileek abortuak egin nahi ez zituztela izan da urteotan Nafarroako Parlamentuaren argudioa eskubidea ukatzeko. Izan dira, baina, prest egon diren profesionalak, Landa kasu. “2006an idatzia aurkeztu genuen abortuak egiteko prest geunden ginekologook, baina gobernuak ez gintuen aintzat hartu”.

Gaur egun, abortua egin aurreko lan guztia egiten du emakumeekin, baina Donostiara, Logroñora edo Zaragozara bidali behar ditu. 2010az geroztik, Antsoinera ere bai, klinika pribatura.

Dena den, buruz daki abortatzeko momentuan pasatzen den guztia zertan datzan. Gehienetan, antisorgailuak porrot egin du, edo gaizki erabili dute. “Haurdun dagoenari hau esaten diogu: ‘Hartzen duzun erabakia hartuta, guk babesa emango dizugu’”. Eta hautu bat bestea bezain legitimoa dela aldarrikatu du. “Jendeak ideia argi bat izaten du, edo umea nahi du edo ez du nahi. Gutxi egoten dira zalantzan”.

Abortua nolako den galdetuta, zalantzarik gabe erantzun du: “Oso erraza”. Medikuntzaren teknikari dagokienez, “sinplea” da. “Haiei –abortuaren kontra daudenei– izorra-

tu egiten die erraz-erraza izatea, eta oso zaila den zerbait gisa aurkeztu nahiko lukete, baina bederatzigarren astera arte prozedura erraza da”. Abortu farmakologikoaz mintzo da, mifepristona izeneko antiprogesterona batekin prozesua eteteaz. Pilula hartu eta umetokian dagoena botatzen du haurdunak, hilekoaren antzeko odola isuriaz.

Egungo testuinguruaren harira, arduratuta mintzo da. Bi hitzen bitartez laburbildu du lege proiektua: “Labirinto administratiboa”. Prozesua asko zailduko dela dio: “Psikologoaren onespina, psikiatrarena, medikuarena, zazpi egunez pentsatzea... Helburua abortua bera ukatzea da”.

Yolanda Perez de Mendiola.

Informazio askea, norberak erabaki dezan

Iruñeko Andraize Emakumeen Arreta Zentroan sexu hezitzailea da Yolanda Perez de Mendiola. Bere lana sexu harreman bidezko gaixotasunak saihesteko metodoen berri ematea da, sexualitatearen inguruko zalantzak argitzea eta haurdunaldiak eteteko aholkularitza eskaintzea. Abortua fribolitateare-

kin lotzen duten diskurtsoez nazkatuta dago: “Sekula ez da inor etorri irribarreka ahoan; ez da axolagabekeriak bizitzen den esperientzia”.

Kontsulta txiki bat dauka, eta sobera puztutako itxaron zerrenda. Hala ere, gogotsu eusten dio beharrari. “Adin guztietako pertsonak etortzen dira. Haurdunaldia eteteko informazioa eman eta aholkularitza eskaintzen diegu. Erabakia argia bada, aurrera; bestela, gidaritza psikoemotionala eta pertsonala zuzentzen dugu”.

Profil jakinik ez dagoela dio. “Hona datozenak klase ertainekoak dira, obreroak, langileak.

Horrek ez du esan nahi maila altukoek ez dutenik abortatzen; kontua da ez dutela hemen egiten. Bide pribatua hautatzen dute”. Adin tartea ere zabala da: “15 eta 45 urte artekoak heltzen dira, baina kolektibo nabarmenena 25 eta 35 urte artekoa da, horiek eskatzen dute informazio gehien”. Gizartean zabaldutako aurreiritzia da gazteenek abortatzen dutela batez ere, baina ustela da ustea, Perez de Mendiolak dioenez.

“15 eta 45 urte artekoak heltzen dira, baina kolektibo nabarmenena 25 eta 35 urte artekoa da, horiek dira informazio gehien eskatzen dutenak”

Yolanda Perez de Merino,
sexu hezitzailea

Uda Ikastaroak - XXXIII - Cursos de Verano
Europar Ikastaroak - XXVI - Cursos Europeos

elhuyar
Zientzia

ZIENTZIA-HEZKUNTZAREN ERRONKAK: Europara hurbilpena eta tokiko eredia elkargunea

Helburuak

- ✓ Europa 2020 estrategiaren barruan, Europar Batzordeak zientzia-hezkuntzaren arloan zehaztutako erronkak ezagutzea.
- ✓ Europa 2020 estrategiarekin lerratuta, Euskal Herriko zientzia-hezkuntzaren erronkak zehaztea.
- ✓ Europako zientzia-hezkuntzaren estrategiari tokian tokiko interes-taldeek zer ekarpen egin diezaiokkeen argitzea.
- ✓ Zientzia-hezkuntzari buruzko epe luzeko hausnarketa bultzatzea.
- ✓ Proiektu arrakastatsuen emaitzak, sareak eta jarduerak mantentzeko egitura iraunkorren beharraz sentsibilizatzeko.
- ✓ Interes-taldeak indartzea, pentsaera estrategiko eta sistematiko baten bitartez.
- ✓ Interes-taldeak arteko elkarlana bultzatzea, maila guztietan, zientzia-hezkuntzako metodo berrien zabalkundea eta inplementazioa sustatzeko.

Matrikula eskaria

Ohikoa: 2014ko maiatzaren 31etik 31ra
2014ko ekainaren 1etik aurrera %20 gehiago

Argibideak eta izen-ematea

Ikastaroen idazkaritza
Miramar Jauregia Miracóncha Pasealekua, 48
20.007 DONOSTIA 1.042 Postakutxa
Telefona (+34) 943 21 95 11 / Faxa: (+34) 943 21 95 98
eposta: udaikastaroak@ehu.es

DATA Uztailak 7

Dokumentazio banaketa

9:00ean

‘Zientzia-hezkuntza: zer falta izan zait eta zer izan dut soberan’ solasaldia
Txema Pitarke (Nanogune eta Elhuyar)
eta Pedro Miguel Etxenike (DIPC)

Etenaldia

10:30ean

Horizon 2020: Europako batzordeak zientzia-hezkuntzaren arloan definitu dituen erronkak Maria Korda, Science in Society Project Officer (Europako Batzordea)

Etenaldia

12:00ean

Nola kokatu euskal zientzia-hezkuntza eta haren interes taldeak Europako estrategiaren Tailerra (Workshop)

Laburpen saioa / Bibliografiari buruzko saioa

13:30ean

DATA Uztailak 8

Izenburua: Euskal Herriak zientzia-hezkuntzaren arloan definitu dituen erronkak Miren Bego Urrutia, Zientzia Politikarako zuzendaria (Eusko Jaurlaritza)

Etenaldia

Zientzia-hezkuntza gizarte eraikuntzan Martin Lindner doktorea (Martin-Luther University, Halle, Germany)

Etenaldia

Interes-taldeak elkartzeko eta zientzia-hezkuntzako tokian tokiko eredia zehazteko lehen pausoak Tailerra (Workshop)

“Gogorra eta zaila” da erabakia, gehiengotik. Hezitzaileak ez du orokortu nahi. “Bakoitzak norbere problematika dauka”. Hala ere, bada kapaz haurdunek abortatzeko erabiltzen dituzten argudioak zerrendatzeko: “Batez ere, ‘haurdun geratu naiz, baina hau ez da momentua’ esaten dute”. Badira bestelako egoerak ere. Adibidez, bikotekide horrekin umerik ekarri nahi ez duenaren kasua; jada seme-alaba kopuru nahikoa duela uste duena; edota ekonomikoki umerik mantendu ezin duena. Azken talde horrekin aritzea da gogorrena. “Zailagoa da, kanpo faktoreek mugatuta egiten dutelako”, azpimarratu du. Adituak esandakoak ACAIK haurdunaldiak eteteko kliniken elkarteak egindako azterketarekin egiten du bat. Gehiengoak nahi ez duelako uzten du haurdunaldia: %48,4k hori esan zuen; %30,7k arrazoi ekonomikoak argudiatuta; adinagatik %8,8k; %6,7k bikotekidearekin zerikusia duten arrazoiengatik; eta %5,5k arazo medikuengatik.

Orokorrean, “nahiko garbi” izaten du jendeak haurra edukiko duenentz. Dena den, bada kasuren bat hasieran abortuaren alde egin, baina ostean, haurdunaldiari eutsi diona: “Oso gutxitan pasatzen da, baina egia da, behin edo behin, abortua planteatu duten batzuk egon direla, eta sinesmen erlijioso edo moralengatik ez dutenak egin”.

Yolanda Perez de Mendiola sexu hezitzailea da Iruñeko Andraize Emakumeen Arreta Zentroan. Abortua fribolitarekin lotzen duten diskurtsoez nazkatuta dago: “Sekula ez da inor etorri irribarra ahoan; ez da axolagabekeriak bizitzen den esperientzia”.

Atzera begira paratu da maiz Perez de Mendiola. Hasi zenean, ilegala zen abortua, eta informazioa ematen bazuen ere, atzerrira egin behar zuten alde andreak. “Dirua zutenak Paris, Londres edo Amsterdamera joaten ziren; ez zutenak Biarritzera edo Hendaiara”. Gainera, ohikoa zen abortu klandestinoak: “Pobreenak ziren osasun baldintza kaskarretan egiten zutenak”. 1976an, adibidez, abortua kartzela zigorrarekin zigortuta bazegoen ere, 10.000 emakumek etxean eten zuten prozesua. Orain, abortu klandestinoak areagotu daitezkeela pentsatzen du hezitzaileak.

1985az geroztik Espainiako Estatuan interbentzioak egiten hasi ziren arren, oso ezkor egiten du solas Perez De Mendiolak garai horren inguruan. “Emakume guztiak ‘erotuta zeuden’, denek esan behar zuten gaitz psikologikoren bat zutela, depresioa edo antsietatea, besteak beste”.

Legea aldatzeak ataka berera eramán gaitzakeela iruditzen zaio: “Berriz ere, gaixotasun mentala dutela deklaratu beharko dute askok. Eta batzuek legeaz kanpoko praktiketara joko dute”. Larritasunez ikusten du panorama, estutasunez. Indarrean dagoen legea mantendu behar dela dio, izan ere, bestela, “30 urte baino gehiago egingo dugu atzera”. ■

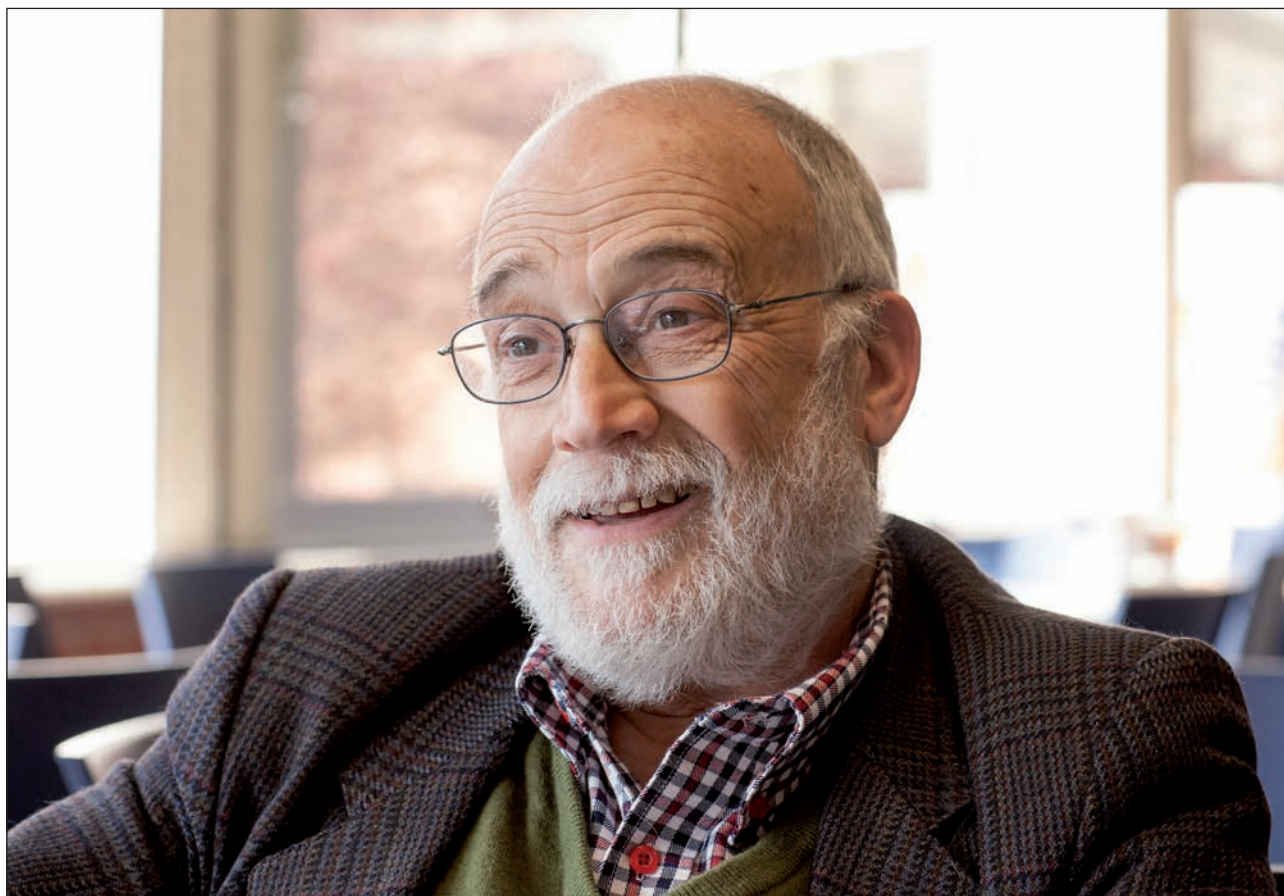

«Ez dugu injustua den lege bat zertan bete»

Grabagailua martxan jartzerako, ari zen hizketan...

| SUSTRAI COLINA |

Argazkiak: Dani Blanco

...
Tontakeria itzela da krisia atzean uztear gaudela pentsatzea. Kapitalismoa existitzen deno ez gara tuneletik aterako. Are gehiago, zientzia-fikzioa egin eta tunela zeharkatzen dugula suposatuta ere, atzetik letorkeena askoz okerragoa litzateke. Neurrigabeko hazkunde sarraskitzailean murgilduko ginateke, ezberdintasun sozial zein ekonomikoek bakoitza bere lubakira kondenatuko luke-

te... Zergatik uste duzu sinonimo bihurtu direla “garaiei egokitzea” eta eskubide sozialak pikutara botatzea? Ez daukate arrazoirik, arrazoirik ez daukatenez jendeak protestatzen du, eta protestei aurre egiteko atzeman duten modu bakarra askatasuna eta eskubideak zanpatzea da. “Arrazoiaren indarrak ez daukagunez, to indarraren arrazoiak!”. Eskubideen murrizketa, errepresio poliziala, zentzurik gabeko epaiketak, neurririk gabeko

zigorrak... Arrazoi falta da sistema guztia martxan jartzen duena.

Austeritatea predikatzen du sistemak.

Amerikako Estatu Batuetako eredurantz goaz: %1a urre gorritan eta gainontzeko %99a izorratuta. Horixe da kapitalismo basatia, gupidarik gabeko indibidualismoa... Oraintsu arte ongizate estatua zena ongi esate estatua besterik ez da egun. Baina gosea dagoenean ezdeusa da ongi esatea, soluzioak behar dira. Alta, gure agintari gorenak gose aurpegia jartzen dute eta beste erremediorik ez dagoelakoan gerrikoa estutzeko errepikatzen. Ba ez, irtenbideak badaude, ongizate estatua ez da utopia, baliabide pertinentek eskaini behar zaizkion aukera erreala da. Iruzur fiskala murriztuz, gastu militarra deuseztatuz, eta bankuen erreskateak erabat bertan behera utziz, badakizu zenbat milioi bideratu genitzakeen ongizate estatuak ezinbesteko dituen zerbitzu eta oinarritzko eskubideak bermatzera? Nahikoa eta sobera.

Lehentasunetan dago arazoa, beraz?

Ikusi besterik ez dago errentaren banaketa nola egiten den. Kapitalak gero eta diru gehiago dauka eta lana gero eta gutxiago ordaintzen da. Horregatik, aitzina egiteko, aldi berean daukaguna desegitera eta nahi duguna eraikitzaera kondematuta gaude. Gero eta indartsuagoak eta zentralizatuagoak diren botere fluxuak oztopatu behar ditugu, euren praktikak ipurdi-bistan laga, arazoen iturburua direla salatu. Era berean, ekonomia berri bat ehundu behar dugu, arloz arlokako alternatibak marko orokor batean konektatu, eta marko orokor horri ikusgarritasuna eman. Nork ez du laborantza ekologikoa, komertzio justua edo banku etikoaren berri? Alternatiba horiek sortuko dute egoera eta sistema ekonomiko berria. Ez dago besterik. Kapitalismoak indarrean diraueno, drogak hegoaldean ekoitziko dira eta iparraldean kontsumitu, eta armak iparraldean ekoitziko dira eta hegoaldean kontsumitu. Zergatik uste duzu dauzkagula pertsonak ekonomiaren zerbitzura eta ez ekonomia pertsonen menara? Kapitalismoak pertsonaren kontrola duelako helburu. Kapitalismoak badaki pertsona merkatuaren zepoan harrapatzen duenean kontrola errazagoa dela, sistema betikotzeko aukerak indartzen direla... Aipatutako alternatibetan pertsonak dauka boterea, pertsonekin ezer ez da betiko, eta betiko ez dena kontrolagaitzagoa da.

Oso kontrolatuta gaudelako ez daude kaleak sutan?

Batetik, komunikabide nagusiek ez dute euren lana egiten. Agintarien iruzur eta juku-

triak ikertu eta sistemaren trapu-zaharrak etengabe argitara eman beharrean audientzia hipnotizatzen dute *Salvame* eta futbolarekin. Egiaren erdia estali eta beste erdia lau egunen buruan baztertu eta ahanzten bada, nekez alda liteke ezer. Horregatik, medio handien egiteko nagusia jendea engainatzea da, eta engainatu ezin dutenean entretenitzea. Pixkanaka demokrazia formalaren aldeko espazio gero eta zabalagoa sortzen dute, eta horrela ezinezkoa da hauteskundeak betikoek ez irabaztea. Bestetik, ezkutuko ekonomiak indar handia du, Espainiako Estatuan sortzen den aberastasunaren %25a da. Horri esker, prekarioriztat jotzen dugun jende taldearen zati handi bat ez da hain prekariora, bizirauteko beste ateratzen duelako. Gainera, jendarte latinoetan oso hedatuta dago familia barruko elkartasuna, eta horrek are gehiago murrizten du dena galduta dutenen multzoa. Azkenik, jendeak beldur izugarria du, hezurretarainokoa, orain dela 40 urte baino anitzez handiagoa. Orduan jendeak egurra jaso zezakeen, zigortua izan, baina ez zuen beldurrik. Urteekin beldurra itsatsi digute errailetan, eta ez dago beldurra bezalako anestesianterik, dena paralizatzen du. Hala, dena galduta daukanak ez du beldurrik ukan ohi, baina ia dena galdu arren oraindik zer bait daukana baino beldur- tiagorik ez dago.

Nola galdu beldurra?

Lehenik eta behin, gertatzen ari denaren inguruko informazio zehatz eta zuzena erdie-tsiz. Sekulako porrua sartzen ari zaizkizula konturatzean asalatu egiten zara, baina zer gertatzen ari den ez dakizunean ez zara ez pozten, ez mintzen, ez ezer. Bigarrenik, beldurra galtzeko oinarritzkoa da jendea elkartzea. Aldarrikapen baten inguruan biltzeak beldurgabetzen du jendea, multzoan bihurtzen da indartsu norbanakoa, eta asko izateak zigor sistema guztia jartzen du kolokan. Zergatik uste duzu kapitalismoak indibidualismoa sartu nahi digula zainetan? Zergatik uste duzu ari dela betiko baloreak etengabe kolpa-

NORTASUN AGIRIA

Arcadi Oliveres. Bartzelonan sortua 1945ean. Ekonomialari, unibertsitateko irakasle, liburu anitzen egile (esaterako, *Ya Basta*, *En qué mundo vivimos*, *detengamos la crisis*), eta urtetan Justicia i Pau-ko lehendakari zein aktibista ezagun honek, 2013an plataforma herrikoi bat sortu zuen Teresa Forcadese-kin batera Kataluniaren independentzia sustatzeko asmoz. Une honetan bere bizitza eta borrokaren inguruko dokumentala grabatzen ari dira.

tu eta pitzatzen? Zergatik esaten zaio lehen egunetik ekonomia edo enpresaritzza ikasle bati enpresaren helburu gorena etekin ekonomikoekin aberastea dela eta estatuak ekonomiarik hazten laguntzea duela misio bakar? Nork dio zoriontasuna metatze materialetik eta ongizatea jabetzatik datorrela? Sekulako astakeriak dira, baina etengabe sartzen dizkigute kaskoan, eta balore sendoetan oinarritu beharrean arrakalaz josita abiatzen bazara, lehen ekaitzean hondora zoaz.

Ez hondoratzeko, mugimendu sozialek pisu politikoa lortu behar dute?

Sistemak desastre handi bat hitzeman digu, eta ezer egiten ez duguno, are sarraski odoltsuagoak hitzematen segituko du. Zein den alternatibaren egitura? Oraingoetik arras ezberdina izanik ere, ez dut uste egoera honi alderdi politiko berri batekin erantzun dakiokeenik. Gainera, zerk bermatzen digu aldaketaren ardura lukeen balizko alderdi hori ez litzatekeela egungo ohiko alderdien bizioetan eroriko? Niretzat indar sozial, ekonomiko, eta kulturalak artikulatzean datza gakoa. Are gehiago, ez dut uste lan eremua esparru nazionala denik. Auzoz auzo, herriz herri eta bailaraz bailara eraman beharreko lana da. Ni kohesio eta artikulazio horren alde lan egiteko xedez konprometitu naiz Kataluniako prozesuarekin.

Pil-pilean dago auzia.

PPk arazo bat dauka Kataluniarekin, eta ez askotan esaten den bezala, Kataluniak PPrenkin. Katalunian independentista asko daude, eta gauzak diren bezala, debeku eta gorrotoz beteriko mespretxuzko adierazpenekin PPk sekulako mesedea egiten dio independentismo kataluniarrari. Hala, betiko independentistak independentista berriekin metatzen dira eta irailaren 11ro kaleek gainez egiten dute. Krisi ekonomikoak pisu handia izan du independentismo horren eztandan. Niretzat, ordea, Kataluniak independentzia behar du herri bat delako, hizkuntza bat duelako, historia bat, idiosinkrasia bat, ez independentziak egoera ekonomiko hobea ekar dezakeelako. Independentzia berezko eskubidea da, gero goseak hilko bagara ere! Horregatik, azaroaren 9ko galdeketa ez dutela ofizialki baimentzen? Oso ongi, jendetza ikaragarri batek emango du bere iritzia demokraziaren oinarritzko eskubide bat nekez isildu daitekeela ohartzen diren arte. Ikusteke dago alderdi guztiek pragmatismoaren langa adostutako mailan mantentzen duten ala bidean sortu daitezkeen tentazio ezberdinek independentzia haize hori nahastuten duten.

Lkusten duzu zure burua politikan?

Politikan bai, alderdi baten baitan edo kargu publiko bezala ez. Prozesu honekin bururaino konprometituta nago, baina katalizatzaile bat naiz, mugimendu ezberdinen arteko zubi-lana ahalbidetzea dut xede. Egun batean, indar ezberdin horien arteko hauteskunde zerrenda bat osatu beharko balitz buru-belarri lagunduko nuke baina ez nintzateke aurkeztuko. 1966an polizia fitxatu ninduenetik nabil saltsa politikoetan. Niretzat ekonomia baino politikoagorik ez dago. Jendeak, erdi serio erdi broman, maiz egotzi dit beti politikan ibili eta sekula politikaren gudu-zelaira ez jaitsi izana. Egia da. Ez naiz sekula alderdi batekoa izan, ez dut inongo alderditan militatu. Horregatik erabaki dut nire azken urteak gudu-zelaian ematea, hango eta hemengo indarrak harilkatu eta aldaketa politikoa iruten.

Ez al dauzkagu merezi ditugun agintari politikoak?

Ez dut uste ez merezi ditugunik ez merezi gaituztenik. Aski argi eta iaioak dira, ordea, iritzi publikoari gauzak ongi edo ahal bezain ongi egiten ari direla sinetsarazteko. Etengabeko manipulazio informatiboari esker jendearen gogoeta gaitasuna murrizten dute, eta horrela oso erraza da jendearen onarpena jasotzea. Horregatik, independentzia aldarrikatzea, informazioa, iritzi publikoaren heziketa eta hausnarketa aldarrikatzea ere izan behar luke. Bestela, Bárcenas kartzelan dagoenez, sistemak ongi funtzionatzen duela sinetsita lasai egiten duzu lo. Baina noiz sartuko dute Barne ministroa kartzelan Ceutan egiten ari den krimenengatik? Noiz epaituko dute Aznar Irakeko gerrarengatik? Rajoyk zenbat delitu sozial gehiago egin behar ditu akusatu aulkian esertzeko?

Galderak airean nola, Justicia i Pau-ren lehen-dakaritza utzi berri duzu.

ogiaren egia

Zatoz eta ezagutu garai batean egiten ziren ogiak, lehengo osagai eta teknikekin

Galparsoro OKINDEGIA

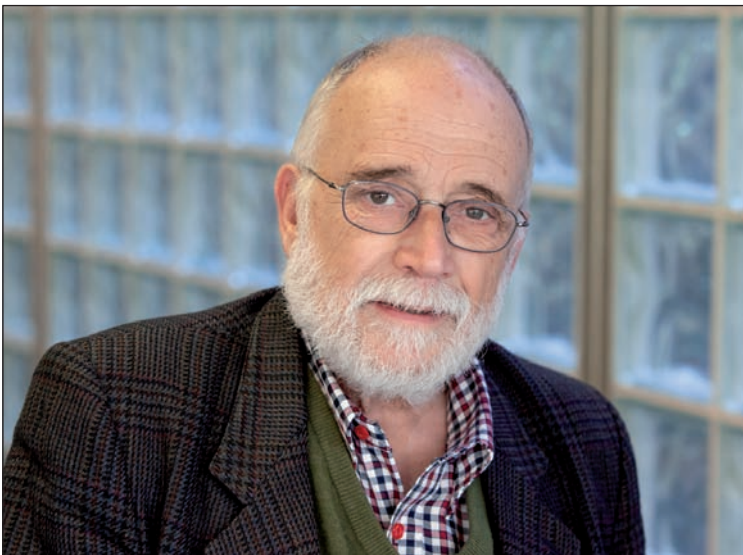
Antzinako ogiaren kabia bihurtu baitugu denda zahar berria

Kale Nagusia 6 (Alde Zaharra) - DONOSTIA - Tel.: 943 421 074

AZKEN HITZA

Iruzur fiskala

"Espainian, lagun batekin kafea hartzen ari zarela ongi geratu nahi baduzu aski duzu ogasuna engainatzen duzula esatea. Suedia edo Norvegian gauza bera esan eta salatu egingo zaituzte. Ez dakit pikareskaren kultura edo kulturaren pikareska den, baina bote-retsuenek ere iruzur egiten dutela jakitean ez da inor harritzen".

30 urtetik gora pasa ditut Justicia i Paun gorputz eta arima bakea eta giza-eskubideak hedatzen eta sustatzen. Ezin izan dugu nahi genuen guztia lortu baina uste dut lan handia egin dugula iritzi publikoa sentsibilizatu eta informatzen. Gure kasa zein gainontzeko mugimenduekin elkarlanean, politikan eragitea lortu dugu. Pozik noa, kooperazioan, etxegabetzeen arloan, edo NATOren aurkako borrokan egindakoaz harro. Orain aldarrikapen zentzuzko bezain sustraituak iruditzen zaizkigu asko eta asko, baina ez dut ahanzten hastapenetan zenbat ginen pankartaren giblean. Ez pentsa banku etikoa edo gobernuz kanpoko erakundeak bezalako kontzeptuak normaltasun osoz erabili direnik beti. Pauso txikiak dira, baina garrantzitsuak.

Hurrengo pauso txiki eta garrantzitsuak desobedientziaren bidetik etor daitezke?

Ez dago filologoa izan beharrik "krisis" grezieraz aukera dela jakiteko. Garai lauso eta nahasi hauek probestu behar dira jendearek ez dela samurra erakutsi eta orain arte

bezala segitzea gure buruaz beste egitea dela argi uzteko. Horretarako, auzolana, elkartasuna eta desobedientzia behar ditugu, baina jakina, desobedientziak zailtasun eta arriskuen jabe izan eta beldurra galtzea esan nahi du. Ez dugu injustua den lege bat zertan bete, zilegitasuna legearen gainetik dago. Hasierara itzuliz, indarraren arrazoia da legalitatea, arrazoiaren indarra zilegitasuna.

Arazoiaren indarra pertsonaren hazkundera datza?

Eta pertsonaren hazkundera ekonomiaren desazkunderari hertsiki lotuta dago. Ez bagara desazkunde materialaren bidean jartzen gure bilobek kontuak eskatuko dizkigute. Astakeria bat, ergelkeria hutsa da zoriontasuna bermatzeko ekonomiak neurrigabe hazten segi behar duela pentsatzea. Mentalitate eta jarrera aldaketak behar ditugu. Edukitzearekin itsutu beharrean, itsutu gaitezen izatearekin. Izatearekin itsutzen denak berezkoagoak ditu auzolana eta elkartasuna, gogoeta gaitasun handiagoa du, sistemak arazotzat aurkezten dizkionak huskeriak iruditzen zaizkio, ez dauka hainbeste beldurrik, eta burujabe izateko bidean desobeditzeko prest dago. Bistan da hori dela alternatibaren oinarria. ■

CuadraBus

www.cuadribus.com

☎ 945 890 804 / 670 477 727 · Faxe: 945 892 215
info@cuadribus.com

Antolatzailea: EHAZE

V. "ESPERIENTZIXAK"
KRITIKARI GORROTO
 Donostiako Koldo Mitxelena kulturunean
 Maiatzaren 13an, 19.00etan
 Mahai-ingurua: Agus Perez (Berria) eta Jaime Valverde (Gara)
 Moderatzailea: Karlos del Olmo
 "Piztu gabeko zigarroak" (Xabier Lopez Askasibar)
 Irakurketa dramatizatua Maite Arreseren eta Mikel Martinezen eskutik

LOMCE desobeditzeko gida

Espainiako Gobernua ezartzeaz den LOMCE legea ez aplikatzeko, puntuz puntu nola jokatu behar dute irakasle, ikasle, guraso eta ikastetxeek? Desobedientzia horrek zein ondorio ekar liezaieke? Nola egin aurre ondorio horiei? Zalantzak uxatzea helburu duen gida prestatu dute hainbat hezkuntza eragileren artean.

| MIKEL GARCIA IDIAKEZ |

ADOS DAGO HEZKUNTZA KOMUNITATEA:

ezagutza memoristikoa eta ikuspegi merkantilista oinarrituriko curriculum espainiar elitista dakar LOMCE legeak, eta eredu horri kontra egitea da bidea. Horretarako, *Gure Gida. LOMCEri aurre egin eta Euskal Herrian gure hezkuntza eraikitzeko* liburuxka prestatu dute ELA, LAB, STEE-EILAS, Sortzen Ikasbatuaz, Ikasle Abertzaleak, Hik Hasi eta Partaidek, arlo pedagogiko eta juridikoan aditu direnen laguntzaz.

Desobedientzia batzuetan ez du zigor administratibo edo juridikorik, beste batzuetan ikastetxeetako langileei eragin diezaieke, eta hainbatetan baita ikasleei eurei ere. Zigorga-betasunetik balizko ondorio okerrenetarako, hona gidak aztertu dituen kasu nagusiak eta proposatzen dituen neurriak.

1) Gestioa, eskola komunitateak

Ikastetxearen funtzionamenduan eta zuzendariaren hautaketan pisu handiena organo gorenak du gaur egun, irakasle, ikasle, langile, guraso eta abarrek osatua. Organoaren erabakitze ahalmena aholkularitzara mugatu nahi du lege berriak, boterea zuzendariarengan kontzentratu, eta zuzendaria aukeratzeko orduan organoak duen garrantzia ezabatu. Era berean, molde jakin bateko hezkuntza pribatua ere lagunduko du dekretuak (sexu bereizketa egiten duena, euskara oinarri ez duena...), horien kontzertazioa erraztuz eta diru-laguntzak jaso ditzatela ahalbidetuz.

Gidak proposatzen du ikastetxeek bermatu dezatela eskola komunitateko ordezkari guztien parte-hartzea eta erabakitze ahalme-

Gida ikastetxez ikastetxe azaltzea dute xede. "Zabaltzea da asmoa, denona egitea, ikastetxe guztien tresna izan dadin", dio Marian Viadero egileetako batek. (Argazki-muntaia: Dani Blanco).

na, funtzionamendu eta kudeaketa demokratikoa ziurtatuz. Administrazioek ikuskariak bidal ditzakete legea betetzen ari ote den segurtatzeko, baina zigor aldetik "printzipioz ez du inolako ondoriorik", diote adituek.

2) Euskara ardatz

Gaztelania hezkuntza ibilbidearen oinarritzeko hizkuntza izan dadila agintzen du LOMCEk, murgiltze ereduak edota euskara oinarritzeko hizkuntza izatea debekatuz. Gidak dio, ordea, euskara hizkuntza-ardatza izateko konpromisoa hartu behar dutela eskoletan, bai ikasgelan, bai gainerako eremuetan ere, ikasle euskaldun eleanitzak hezteko. Estrategia honek ere ez luke ondorio administratibo edo legalik.

3) Ikasleen banaketa goiztiarrari uko

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 3. mailan, ikasle "onak" eta "txarrak" banatzera bultzatzen du PPrene ereduak, unibertsitatera joango direnak eta Lanbide Heziketara doazenak bereizteko (ibilbide osoan sustatzen du legeak bereizketa akademikoa, ebaluaketen bidez batzuk baztertuz eta diskriminatuz). Oinarritzeko Lanbide Heziketa deiturikoak ere, emaitza akademiko jakin bat lortzen ez duten 15-17 urteko ikasleak bertan integratzea eta ibilbide orokorretik ateratzea (eta bide batez, eskola porrota eta nota txarrak ezkutatzea) du helburu.

Ikasleen arteko sailkatzea eta mailakatzea saihesteko, eta aukera berdintasuna bermatzeko, ikastetxeetan banaketa goiztiarrik ez egitea, gurasoek seme-alaben banaketa hori

ez baimentzea eta Oinarritzko Lanbide Heziketa salbuespenezko aukeratzat hartzea eskatzen du gidak. Ondorioz ez dute aurreikus-ten adituek.

4) Ikastetxeetako emaitzak publiko ez egitea

Ibilbide osoan zehar ikasleek egiten dituzten –eta Espainiako Gobernuak zehazten dituen– azterketetako emaitzak publiko egitera behartzen du LOMCEk. Lehenengo eta bigarren mailako ikastetxeak sortuko dituzterrenda horrek, elitismoa eta lehia oinarri. Ranking horren arabera jasoko dituzte ikastetxeek diru-laguntza eta baliabideak, zentro “onenak” sarrituz eta emaitza okerrekin ataritzen dituztenak baztertuz, ahulduz eta zigortuz. Ikastetxeen desoreka hori areagotzeko, besteak beste zentroko plazen %20 espediente onena duten ikasleentzat erreserbatzeko aukera ematen du legeak. Txostenak neurri horiei guztiei uko egitera animatzen ditu erkidegoetako gobernu eta ikastetxeetako zuzendaritzak. Administrazioak ikuskariak bidal ditzakeela eta ikastetxeko zuzendaritzari espedientea ireki diezaioketela ohartarazten dute, “agian, inhabilitazioa eskatzeraino”.

Horregatik, “neurri honek benetako eragin-kortasuna izan dezan, ikastetxeen artean diskriminazioa eta konpetentzia ez sortzeko, eta administrazioek ikastetxe eta zuzendaritza gutxi batzuen aurka jo ez dezaten, funtsezkoa da eskualde ezberdinetan zabaldua egotea eta ikastetxe eta zuzendaritza kopuru dezente baten konpromiso irmoa lortzea”. Hots, zenbat eta babes eta mobilizazio handiagoa lortu, orduan eta zailagoa litzateke arau-haustea zigortzea: “Langile, ikasle eta familia ugari eta ikastetxe askotan edo gehienetan aurrera eramaten bada, arazoa administrazioek izango dute, arazo handiak sortuko bailizkieke milaka langile zigortzeak”.

5) Ikasgai jakinei muzin egitea

Educación cívica y constitucional bezalako ikasgaien bidez, ikuspegi espainiar zentralista txertatu du LOMCEk curriculumean, baita balio atzerakoi eta merkantilistetan erroturiko doktrinamendua. Halakoak, “modu berezian, Lehen eta Bigarren Hezkuntzan zeharka lantzea arautzen da”. Ikasgai horiek ez ematea da liburuxkak irakasleei egiten dien deia. Ez direnez ikasgai tronkal edo ardatzak, Espainiak ezarritako kanpo-azterketetan ez dira sartzen eta beraz eduki hauek ez jasotzeak ez du ondorio akademikorik ikasleen-

LOMCEri ez, euskal curriculumari bai

ESPAINIATIK datorren lege dekretua desobeditzeko jarraibideez gain, eragileek Euskal Herrirako nahi duten hezkuntza eredua ere zehazten du gidak, hainbat puntutan ardaztua: eredu deszentralizatua eta zentroen autonomia bultzatuko duena (antolaketa, ekonomian, ebaluazioan...); ikasle euskaldun eleaniztunak sortuko dituen; kritikotasuna jorratuko duena; pedagogia berritzaileetan eta euskal curriculumean oinarritua (gaitasunak landuz pertsona gisa garapen integrala lortzeko eta euskal herritar gisa bere nortasuna eraikitzeko); aukera berdintasuna eta eskola inklusiboa bermatuko dituen; hezkidetzara xede duena; parte-hartzailea eta demokratikoa; laikoa; bizi arteko ikasketak bultzatuko dituen; eta elkarbizitza eta lankidetzara lagun dituen. “Kalitatezko eskolaz ari gara, ikasle bakoitzak bere gaitasun, potentzialtasun eta aukerak ahal bezainbeste garatzen dituenen”.

gan. Dena den, aurreko puntuko eragin berdina du ikasgai hauei muzin egiteak: administrazioak ikuskaria bidaliz gero, ikastetxeko zuzendari eta irakasleei espedientea ireki liezaieke. Irtenbidea? Aurreko atalekoa; funtsean, indarrak batzea.

6) Curriculum espainiarra arbuiazea

LOMCE ereduak, ikasgai ardatzak Espainiako Gobernuaren esku daude (eta gaitasunetan baino gehiago, memorizatu beharreko edukietan oinarrituak). Horien eta kanpo-ebaluazioen bidez, ikastetxeetan jorratuko den curriculumaren erabateko kontrola lortu nahi dute. Horren ordez, Euskal Herriko errealitatea (linguistikoa, kulturala, soziala, geografikoa, politikoa...) eta gaitasunen garapena kontuan hartuko dituen pedagogia eta curriculum propioa lantzea da alternatiba.

Ondorioak bi norabidetan joan litezke. Batetik, zuzendari eta ikasleei espedientea ireki liezaieketen, aurreko ataletan ikusi moduan. Bestetik, gazteek eduki horiek ikasten ez badituzte, Lehen Hezkuntzan ez luke ondorio zuzenik, baina Bigarren Hezkuntzan eta Batxilergoan gaintitu behar dituzten kanpo-azterketetan huts egingo lukete eta titulu ofizialik gabe geratzeko arriskua egongo litzateke. Horregatik, berriz ere, estrategia modu zabalean antolatzea ezinbestekoa dela errepikatzen dute gidan. Irakasle, ikasle, guraso eta langile guztiak inplikatzeko badira,

Zenbat eta babes handiagoa lortu, orduan eta zailagoa litzateke arau-haustea zigortzea. “Belaunaldi oso bati ukatuko diote titulazioa? Administrazioaren gain geratuko litzateke erantzukizuna”

LOMCE	Desobedientzia neurria	Balitzko ondorioak	Erantzuna
1) Zuzendariak du boterea	Eskola komunitateari eman erabakitzeke ahalmena	--	--
2) Gaztelania oinarrizko hizkuntza	Euskara oinarrizko hizkuntza	--	--
3) Ikasleen banaketa goiztiarra	Banaketa goiztiarrik ez onartu	--	--
4) Ikastetxeen rankinga, kanpo-ebaluaketetako emaitzen arabera	Emaitzak ez egin publiko	Espedientea irakasle eta zuzendariari	Indarrak batzea, administrazioarentzat denak zigortzea arazo bihurtzeraino
5) Balio atzerakoi, zentralista eta merkantilistak dituzten ikasgaiak curriculumean	Ikasgai horiek ez eman	Espedientea irakasle eta zuzendariari	Indarrak batzea, administrazioarentzat denak zigortzea arazo bihurtzeraino
6) Curriculum espainiarra ikasgai ardatzetan	Curriculum propioa landu	Espedientea langileei + ikasleak titulu ofizialik gabe uztea	Indarrak batzea, administrazioarentzat ikasle guztiak titulurik gabe uztea arazo bihurtzeraino
7) Kanpo-ebaluaketak	Azterketetara ez aurkeztu	Espedientea langileei + ikasleak titulu ofizialik gabe uztea	Indarrak batzea, administrazioarentzat ikasle guztiak titulurik gabe uztea arazo bihurtzeraino

“belaunaldi oso bati ukatuko diote titulazioa? Administrazioaren gain geratuko litzateke erantzukizuna”, dio Marian Viadero STEE-EILASeko kide eta gidaren egileetako batek.

7) Kanpo-ebaluaketetara ez aurkezte

Ikastetxe kanpotik agindutako lau azterketa aurreikusten ditu LOMCEk. Lehen Hezkuntzan, bi egingo dituzte: bata 3. mailan, ikastetxeen esku, eta bestea 6. mailan, Espainiako Gobernuak ezarritako edukien inguruan eta ikastetxetik kanpoko irakasleek zuzendua. Emaitzak diagnostiko eta orientazio moduan erabiltzeko direnez, ez egiteak ez lieke eragingo ikasleei. Bigarren Hezkuntzako 4. mailan eta Batxilergoko 2. mailan egin beharreko etsaminak aldez –hauek ere Gobernu espainiarrak finkatutako edukiez eta kanpoko irakasleek zuzenduak–, gauditut egiten beharko litzateke ikasleek, DBHko graduatu titulua eta Batxilergokoa eskuratzeko. Hortaz, beste behin, langileak espedientatzeko eta ikasleak titulu ofizialik gabe uzteko arriskua legoke. Eta beste behin, gako da ebaluaketa hauetan parte ez hartzea eta “besteak beste, egun horretan aldarrikapen festa orokor bat”

antolatuz erantzuna ahalik eta zabalena izatea. Finean, “atxikimendua ahalik eta handiena izateak emango dio arrakasta gidako neurriak gauzatu ahal izateari, eta horrek egingo ditu benetan eraginkor”, azaldu digu Viaderok.

Atxikimendu hori lortu nahian, aste honetan bertan gida aurkeztu ondoren eta hezkuntza eragile guztien ekarpen, gogoeta eta iruzkinak jaso ostean, ikastetxez ikastetxe liburuxka azaltzea dute xede. “Zabaltzea da asmoa, denona egitea, ikastetxe guztien tresna izan dadin”. Desobedientziaren aldeko aldarri horretan, gainera, eragile ugari biltzen dituen Hezkuntza Plataformen Topagunea dute lagun (baita beste hainbat ere).

Hezkuntza komunitatearekin batera, patronalen, sindikatuen, herri mugimenduen, udalen, Eusko Legebiltzarren eta Nafarroako Parlamentuaren babesa eskatzen dute gidaren egileek, erakunde bakoitzak dituen ahalmen eta eskumenen bidez eragiteko. Eta bereziki, atal guztietan Nafarroako Gobernuari eta Eusko Jaurlaritzari zuzentzen zaizkie, LOMCEren eskariak ez ditzaten aplikatu, eta LOMCEri uko egiten dietenen aurkako kontrol eta zigor neurriak har ez ditzaten. ■

AUZOLAN ESPERIENTZIAK

Uribarrik nortasuna indartu nahi du elkarlanean

Uribarri Auzolanean taldeak Bilboko auzoko eragileak eta bizilagunak batu ditu. Auzolanean bertako identitatea indartu nahi dute, eta esparru desberdinetatik egiten den lanari itxura bateratua eman.

| MARTIN VICIOSO |

BILBOKO itsasadarraren ekialdeko auzoa da Uribarri. Gaur egun 14.000 biztanle bizi dira aldapaz jositako gunen onetan. Euskal Herriko beste hainbat tokitan bezala, garai batean ohikoa zen auzolana berreskuratzen saiatzen ari dira eta horretarako Uribarri Auzolanean gune komunitarioa sortu dute. Haien ustez, gizartearen egiturak norbanakoaren interesaren alde egiten du, komunitatea alde batera utziz. Egungo arazo askoren konponbidea elkarlana dela sinetsirik, auzotarrak eta eragileak batu dira, eguneroko erronkei aurre egiteko.

Proiektuak, batik bat, Uribarriren izaera indartzea du helburu. Esparru anitzetan aritzen diren elkarte eta bizilagunek hartzen dute parte. Hala, urteetan haien espazioetan lanean aritu diren eragileen batasuna lortu du taldeak. Besteak beste, Ttanttaka Euskara Taldea, Aletu Emakumeen Elkartea, eredu sozio-ekonomikoa aldatzearen alde egiten duen Uribarritzen eta Gure Etxea Auzo Elkartea daude atzean. Bizilagunek asanbladak egiten dituzte jarraitu beharreko ildoak zehazteko.

Ekintza bateratuak ere egiten dituzte. Esaterako, pasa den martxoaren 29an “Uribarri Ezagutu eta Gozatu” ekimena burutu zuten auzo identitatea sendotzeko. Goiza igaro zuten Uribarri zeharkatzen, eta gune esanguratsuenetan hitzaldiak eta erakusketak izan zituzten. Historia eta egunerokotasuna uztartuz, parte hartu zuten herritarrek euren auzoa hobeto ezagutzeko aukera izan zuten. Auzolanean abiatutako proiektuak ere aurkeztu zituzten.

Gune bateratua lortzeko ametsa

Eragile eta bizilagunei esker, Uribarrin jarduera ugari izaten da urtean zehar. Hala ere, azpiegituren beharra sumatzen dute. Dioteenez, auzoko elkarte gehienek ez dute egoitzarik. Halaber, ekimenak estalian egin ahal izateko lekua behar dute. Zentro zibikoak ez

URIBARRI AUZOLANEAN

“Uribarri Ezagutu eta Gozatu” egunean, auzoa zeharkatu eta gune esanguratsuetan hitzaldiak eta erakusketak egin zituzten, auzo identitatea sendotzeko asmoz.

ditu herritarren beharrak asetzen. Izan ere, oso ordutegi hertsia du, eta asteburuetan itxita egoten da. Orain arte, ikastolak, Bizitegik edo auzoko beste elkarteek utzitako eraikinetan egin dituzte ekintzak, baina garbi dute ez dela egoera egonkorra eta espazio propioa behar dutela. Gainera, ez dute nahi elkarteentzat egoitza hutsa izaterik, erakusketak, musika eta antzerki entseguak, ikasteko gelak eta faltan botatzen dituzten beste hainbat egitas-morako lekua nahi dute.

Horregatik, Auzogunea izeneko proiektua jarri nahi izan zuten martxan. Matiko kalean hutsik zegoen Irazabal eraikina uzteko eskaera egin zioten Bilboko Udalari. Aurretik, 2012an, okupatzen ahalegindu ziren, baina kanporatuak izan ziren. Hortaz, eskaera formal egitea erabaki zuten, firmak jasoaz. Deustuko Gazte Lokalak lortu zuen hitzarmenaren gisakoa nahi zuten: Udalak eraikinararen kudeaketa Gazte Asanbladaren esku utzi zuen kasu horretan. Erantzuna bestelakoa izan da ordea: enpresa berrien eraketarako gunea zabaldu du Udalak bertan, bizilagunen eskaerei muzin eginez. ■

DANI BLANCO

Mikel Zurbano

EHUKO
IRAKASLEA,
EKONOMIALARIA

107 mila milioi eta gero

DUELA BOST URTE Espainiako Bankuak Caja Castilla-La Mancha esku hartu zuen. Neurri hori izan zen Estatuko finantza-erakundearen erreskatearen hasiera eta gezur borobil baten amaiera: Rodríguez Zapaterok esanda Espainiak munduko finantza sektorerik sendoena omen zuen. Espainiako finantza sistemaren krisi handiena etorri zen horren ondoren, zeinak, Espainiako kontu-auzitegiaren estimazioaren arabera, 107 mila milioi euroko kostu publikoa ekarri duen.

Bost urteotan hamaika erakundetan esku hartu du Espainiako Gobernuak –horietako gehienak aurrezki kutzak– eta beste bik diru laguntza publikoak jaso dituzte. Gainera erakundearen arteko inoizko bategite eta integrazio prozesu erraldoina bideratu da, kaudimen eta horniketarako legeak behin eta berriz aldatu dira eta Europari 41 mila milioi euroko erreskatea eskatu behar izan zion Gobernuak. Estatuak orain arte 2.300 milioi euro baino ez ditu berreskuratu. Jakina denez, hondoratze honen arrazoia 2000ko

CCMren erorketak bistako bi ondorio ekarri zituen, Pedro Solbes ekonomia ministroaren dimisioa batetik, Zapaterok krisia ukatzen jarraitzen baitzuen. Bestetik, egoeraren larritasunak FROB erakundearen sorrera ekarri zuen, zailtasunak zituzten erakundeak erreskatatzen laguntzeko funtsarena alegia. 2009an ere, finantza erakundearen baliabide propioak handitzeko preferenteak eta menpeko aktiboen sorrera bultzatu zen, erreskatearen ondoren galerak izan dituzten horiek, hain zuzen. FROBek bideratu du erreskatearen kopururik handiena. Finantza erakunde bakoitzaren galerak estaltzeko eta bere balantzeari sendotzeko 61 mila milioi baino gehiago txertatu ditu. Gainerakoa SAREB bankuaren lerroak edo bestelako laguntza zein finantzazio publikoa erabiltuta gauzatu da.

Ehun eta zazpi milioi euro eta bost urte geroago ez da zigor penalik ezta politikorik izan finantzen kalapitaren erantzukizunagatik. EBko kontu publikoen prozeduretan kontuen ematea hain ohikoa izanik horren aztarnarik ez da hemen, arazoa oso larria den arren. Gainera, finantza erakundeetako zuzendari eta administrazio kontseiluko kideen soldatak eta sariak Europako handienak dira. Ondorioak bistakoak ditugu. Batetik, Espainiako Estatuko errentaren desberdintasunen igoera indartu du prozesu honek, EBkoen artean igoerarik handiena bertan nozitu baita sasoi honetan. Bestetik, aspalditik Estatuko gidaritza ekonomikoa zuen finantza oligopolioa are gehiago indartzen ari da, kapitalen kontzentrazioa bururaino eramanda baliabide publikoen bizkar. Gainera, erreskateak zuzenean BPGaren %10 baino gehiago xurgatu du edo urte bateko aurrekontu publikoaren herena. Zeharkako zamak gehituta, egoerak erakusten du Estatuko egungo zorraren igoeran –krisia lehertu aurretik BPGaren %36,5 eta egun %100– erreskateak izugarritzko eragina izan duela. Zor publikoaren zilegitasun eza aipatzen denean haxe litzateke eragile nagusia. ■

Ehun eta zazpi milioi euro eta bost urte geroago ez da zigor penalik ezta politikorik izan finantzen kalapitaren erantzukizunagatik. EBko kontu publikoen prozeduretan kontuen ematea hain ohikoa izanik horren aztarnarik ez da hemen, arazoa oso larria den arren

hamarkada hasierako higiezinaren lasterketa finantzatu ahal izateko kredituaren hazkunde aparta izan zen. Kreditu errazak ekarritako arriskuaren aurrean kontrol mekanismorik eza eta kaudimenaren inguruko axolagabetasuna nagusitu ziren. Urte horietan finantza erakundearen irabaziak urteko %20 ingurukoak izatera heldu ziren. Higiezinaren prezioen balaztatzearekin sistema lehertu egin zen. Espainiako Bankua ezinbesteko kolaboratzailea izan zen leherketan, izan ere egoeraren larritasunaren aurrean ezikusia egin zuen.

ERrepublikaren eguneratzea dakar Valls-ek:

Departamenduak,
Prefeturak,
Jandarmak...

Estatuaren
makineria
mainguzen
tresna hau

ORAIN,
KAPUT

Langileak,
Korsikarrak,
Mairuak,
Pentsiodunak,
Bretoiak,
Buhameak,
Euskaldunak,

Langabeak,
Kataluniar
tzarrak,
Intermi-
tenteak,
beltzak,

Kanakiarren
intelektuala
manudala
haurrak
alsaziarrak
sozialistak

Okzitaniarrak, sindikalistak,
funtzionarioak, kooperatibak,
laborariak, toxikomanoak, frantsesak, suhiak

Rosa M. Martín Sabarís

EHUKO IRAKASLEA. IKUS-ENTZUNEZKOETAN ADITUA ♦

INIGO AZKONA

Feminismo puritanoa

JAIO GINEN MUNDURA. Koloreen izenak ikasi baino lehen jantzi gintuzten arrosaz, eta ibiltzen ikasi aurretik panpina bat genuen besoetan. Etxean babestuta, haurtzaro goxoa, epela, inozoa gurea. “Nerabeentzako literaturak” munduaren bestaldera eramane gintuen. *Emakume txak* eta *Bostak* irakurri genituen, eta bietan aginduak eta emakumezkoen betebeharrak gorroto zituzten neska mutirituak miretsi genituen: Jo March eta Kirrin irlako George eredu bilakatu zitzaizkigun askori, hain ziren “beste gu”...

Gaztetan azterketa politikoa eta ideologikoa etorri zen. Mundua gizonezkoek eraikia zela irakatsi ziguten, eta 15 urte bete genituenean, soineko luze zuria jantzi beharrean, kalera atera ginen, gorputza gurea zela aldarrikatzera. Feminismoak ordura arte bizi izandako guztia argitu zigun, “pertsonala politikoa dela” ikasi genuen. Gutako bakoitzaren eguneroko jardunak alda zezakeen etorkizuna. Lepo xumeentzako ardura handiegia: ordura arte agindutakoaren aurka matxinatu ginen.

Arautegi berria inposatu genion gure buruari. Moreak arrosa kolorea ordezkatu zuen. Begietan marra beltza bagenuen baimenduta, baina ezpainak edo azazkalak gorritz margotzea debekatuta zegoen, gizonezkoen desioetara makurtzea zen. *Levis* bakeroen garaian,

gona eramaten genuen, baina luze-luzea eta zabal-zabala; arropa estuak edo gona laburrak kontzientzia nahikoa ez izatea eta matxismoaren menpe bizitzea adierazten zuten. Takoi luze eta finen gainean ipurdia mugitzen zuen emakumea gizonen desioen esklabotzat hartu genuen. Dena politikoa, dena aldagarria eta iraulgarria. Sexu-askatasunaren alde.

Alabak eta semeak ekarri genituen mundura.

Orduan etorri zen lehen ustekabea: heziketa ez-sexistak gizon eta emakume berriak eta askeak ekarriko zituenen, gure mutiko txikiak edozein gauza mailu bihurtzen zuen, eta gure neskatilak dena panpina. Berdintasunaren feminismoa eta desberdintasunaren feminismoa uztartzeko orekaren bila abiatu ginenerako etorri zen hurrengo ezustea: “Ama, uste duzu horrela sexy nagoela?”. Aho-zabalik geratu ginen: “Sexy? Nola sexy? Zer da sexy?”. Sexu-askatasuna eta sexis-

moa bai, baita sexua bera ere, baina sexy?

Eta une hartan konturatu ginen ederrak eta xarmantak izateko baimena genuela, baina ez sexyak izateko beste askatasuna. Gu beste ur batzuetan ibilitakoak ginen, ur handitan, eta ez ginen horrelako arinkeriekin txolinduko. ■

Mundua gizonezkoek eraikia zela irakatsi ziguten, eta 15 urte bete genituenean, soineko luze zuria jantzi beharrean, kalera atera ginen, gorputza gurea zela aldarrikatzera

DANI BLANCO

Itxaro Borda

IDAZLEA

Urban legend

BADAKIT, *I know*, abertzaleak ez direla azkar Frantziako bozketan —bereziki, ezen bere garaian Polpot odoltsua hagitz miretsi zutelako— sozialistak pasarazteko eta beti nahia-goko dutela eskuineko hautagai bat ezarri herriak kudeatzeko giderren jabe. Borroka ala departamendua sustengatzen duten ber eskuin-muturrekoak berdin onartuko lituzketela (gaizki) pentsatzera makurtzen naiz, 1940ko hamarkadan, antzeko aitzakiengatik, euskaltzale andanak Vichy nazizalearen erroetan sartu zirenean bezala.

Badakit, *I know*, sozialistak ez direla perferkoak, ezker muturrekoak zein ekologis-

tak aurka dituztelako, abertzale sutsuez gain. Hargatik Baionako hauteskundeetan, abertzaleak behintzat, egiazki dioten bezain ezkerrekoak izan balira Etxetoren alde bilduko ziren eskuineko Jean René Etxegarai jaunari —estimagarria eta plantakoa alaina— bidea mozteko. Hogeita sei boz eskas izan zituen Etxetok eta bihar-munean, kafearen tenorean, baionar askok hiri politikaz, irudiz eta giroz aldatzeko aukera handia galdu zela murrizten zuten.

Badakit, *I know*, besterik ere kontatzen dela bazterretan. ■

Gorka Moreno Márquez

♦ EHUko IRAKASLEA.

IKUSPEGI-EUSKAL IMMIGRAZIOAREN BEHATOKIA.

Tarte bat zaurgarritasunaren truke

LAN MERKATUAK gaur egungo migrazio fluxuak erabat baldintzatzen ditu, Euskal Autonomia Erkidegoa (EAE) ez da salbuespena eta honen arabera zehazten da gure migrazio eredua. Gure etorkin kopurua ez da oso handia, eurentzat erakargarriak diren lan-sektoreek gurean garrantzi gutxi dutelako, hauen artean nekazaritza, eraikuntza edota turismoa. Horien aldean industriak indarra du eta gehienetan etorkinek, faktore ugari tarteko, arazo asko izaten dituzte bertan lan egiteko.

Industrian nagusiki bertako populazioa kokatzen da eta sektore honek ahalbidetzen du, besteak beste, euskal gizartearen *per capita* errenta handia izatea eta honi lotuta ongizate maila altua ematea. Faktore honi gizartearen zaharkitze prozesua, jaiotze tasa baxua eta bertako emakumeen azken urteetako lan-merkaturatzea gehitzen badizkiogu gure migrazio ereduaren osagaiak prest ditugu eta emaitza ere bai.

Etorkinek etxeko lanetan eta pertsonen zainketan izaten dituzte lan aukera nagusiak, hauexek baitira bertako populazioak dituen gabezi edo behar handienak, sasi-kontziliazioa bideratu eta Ongizate Estatuak dependentzia arloan eskaintzen ez dituen zerbitzuak eskaintzea, alegia.

Ez da kasualitatea EAEn etorkinen lan sektore garrantzitsuena hauxe izatea (%21,3), bizi diren etorkin atzeritarren artean gehiengoa emakumeak izatea

edota latinoamerikar jatorria nagusi izatea. Era berean, eta sektore honen nagusitasunari lotuta, nabarmentzekoa da emakume etorkinek gizonezkoek baino aukera gehiago izaten dituztela enplegua bilatzeko.

Adibide bat jartzearen, emakume paraguaiarrak dira bigarren okupazio tasa handiena duen kolektiboa, soilik gizonezko txinatarren atzetik. Hori bai,

emakume horiek dira kontraturik gabe gehien lan egiten dutenak. Beste era batera esanda, lan merkatuan aukera gehiago dute, baina horren truke behin-behinekotasun eta zaurgarritasun handiagoa pairatzen dute.

Orain arte migrazio ereduari buruz hitz egin badugu ere, gizarte ereduari buruz ere orokorrean hitz egin dezakegu eta EAEn agertzen zaiguna argia bezain desorekatua da. Gehiengo batek –bertakoak– ongizate maila altua du eta bere

beharrizanak asetzeko etorkinen zerbitzuak erabiltzen ditu. Gutxiengoa den taldeak –etorkinak– gizarte zaurgarritasun maila handia azaltzen du eta besteei ongizatea eskaintzen die oso baldintza prekarioen truke. Gurean tarte dute, argi baldin badute gure gizarte egituraren azpian dutela lekua.

Hauxe da egoera, horrela kontatu dizuegu eta zalantza daukat ez ote den hurrengo urteetan Europa osoan garatuko den eredu izango. ■

Emakume paraguaiarrak dira bigarren okupazio tasa handiena duen kolektiboa. Hori bai, emakume hauek dira lan kontraturik gabe gehien lan egiten dutenak

Onddoak

Bartolo

taberna - jatetxea

Euskal sukaldaritzan eta pintxotan
aukera zabala

Fermin Calbetón, 38
Donostia - San Sebastián

© 943 420 279
www.casabartoloetxea.com

Angel Erro

♦ IDAZLEA

DANI BLANCO

Zergatik irakurri klasikoak

KLASIKOAK IRAKURTZEKO ez dagoelako motibo beharrik; beraien iruzkingileak (eta klasikoei buruzko artikulugileak) baino infinituki dibertigarriagoak direlako. Italo Calvinok hala aholkatzen duelako; edizio askoz ere merkeagoetan saldu ohi dituztelako; denbora ongi arduratu delako iraganaren lan kaskarrak galbahetik pasatzeaz, ezein egileren sentsibilitatea zauritu gabe, gaur egungo kortesiak basoak desagerraraztera eta irakurleagoa galtzera darama; elkar-tasunagatik, haiek gutxiengoa baitira; aukera ematen digutelako gutaz guk baino gehiago dakitela egiaztatutakoan harrituarena egiteko; gogoko dituzun egile garaikideak irakurri dituztelako, nabari zaie; gure erantzukizuna ere badirelako, haietako batzuek, izan ere, ez dute idatzi ziren hizkuntzako hiztunik, nahiz eta, bestetik, klasikoek ez duten berezko hizkuntzarik, itzulpena dute berezko hizkuntza bati gehien hurbiltzen zaiena, nola frogatzen baitu atzerritarrek errazago ulertzen dituztela aberkideek baino, unean uneko bertsio berria jaso dezaketelako, sakrilegioan erori gabe (euskaldunok zorioneko gaude, gure klasikoen eskasiak eremu zabala uzten digulako munduko klasiko guztiak geureganatzeko); dagoeneko irakurri dituzulako; *Telecinco*, errudun sentitu gabe, ikasi ahal izateko, betikotasuna Gilgamedekin lortuta baduzulako; apurtzailea hitza zure literatur hiztegitik ezabatzeko; irakasleek irakurketa txatxuak proposatzen dituzten honetan, errebelia ekintza delako.

Ongi, honaino iristeko egonarria izan baduzu, irakurle horrek; orain artekoa tranpa baino ez da izan, klasikoen irakurri behar kanonikoa jasan ezin duten lagunak gaine-tik kendu eta gu, beste guztiok, bakarka gelditu ahal izateko, gaiaz zintzoki hitz egin eta kritikatuta jarraitu ahal izateko, aurreiritzirik gabe. Gogoan dut behin aspaldiko afaloste batean euskal idazle handi bati

entzun niola gutxiespenez esanez berak ez zuela XIX. mendetik baino lehenagoko ezer ez irakurtzen. Lehen paragrafoko arrazoi guztiak erretorika hutsa dira, ezertarako balio ez dutenak, gutxiago norbait XIX. mendea baino lehenagoko testu batean saia dadin konbentzitzeko. Paragrafo berri

honetan (liburu garaikideak eta ez besterik zergatik irakurri sutsuki defendatzearen tentazio handia behin alde batera utzita), nik tarteka klasikoak zergatik irakurtzen ditudan azaltzea baino helburu handiagoa ezin dut jo: ez hobeak direlako –izan ere, batzuk nabarmen txarrak eta gaizki zaharkituak dira–, baizik eta modaren frenesitik kanpo egon ahal naitzelako. Beti aztoratu nau azken oihuaren bila dabil-tzanen testuarekiko arinkeria. Zerbait lehenak aurkitzen eta ezagutarazten izateak berotzen ditu, ez testuak. Testuok abandonatzen dituzte jada mundu guztiak deskubritu dutenean. Testuok urte gutxi batzuk izan ditza-kete edo mendeak, niri berdin zait. Inorenak ez direnean, orduan, jauzi egiten diet gainera, literatura-ren sarraskijalea ni. Meritua haiena izan bedi, plazera nirea.

Hirugarren paragrafo honetaraino iritsi zaren irakurlea, klasikoen apologia merkea eta ondoren jarri dudana itzulipurdi tranpati postmo-derno gaitz dituzuna, estatistikoki gertagaitza zaren lagun hori, sarraski-kidea, nik neuk ez dut ulertzen zeren bila iritsi zara honen urrun, akaso lehen aipatu euskal idazle handia Iñigo

Aranbarri dela kukku-xeatu nahian, behar ez duen bere defen-

t s a n

lekukotza

fidelki jasotzeko edanegia nengo-ela aitzakiatzat jartzeko tarterik gabe nabilela. ■

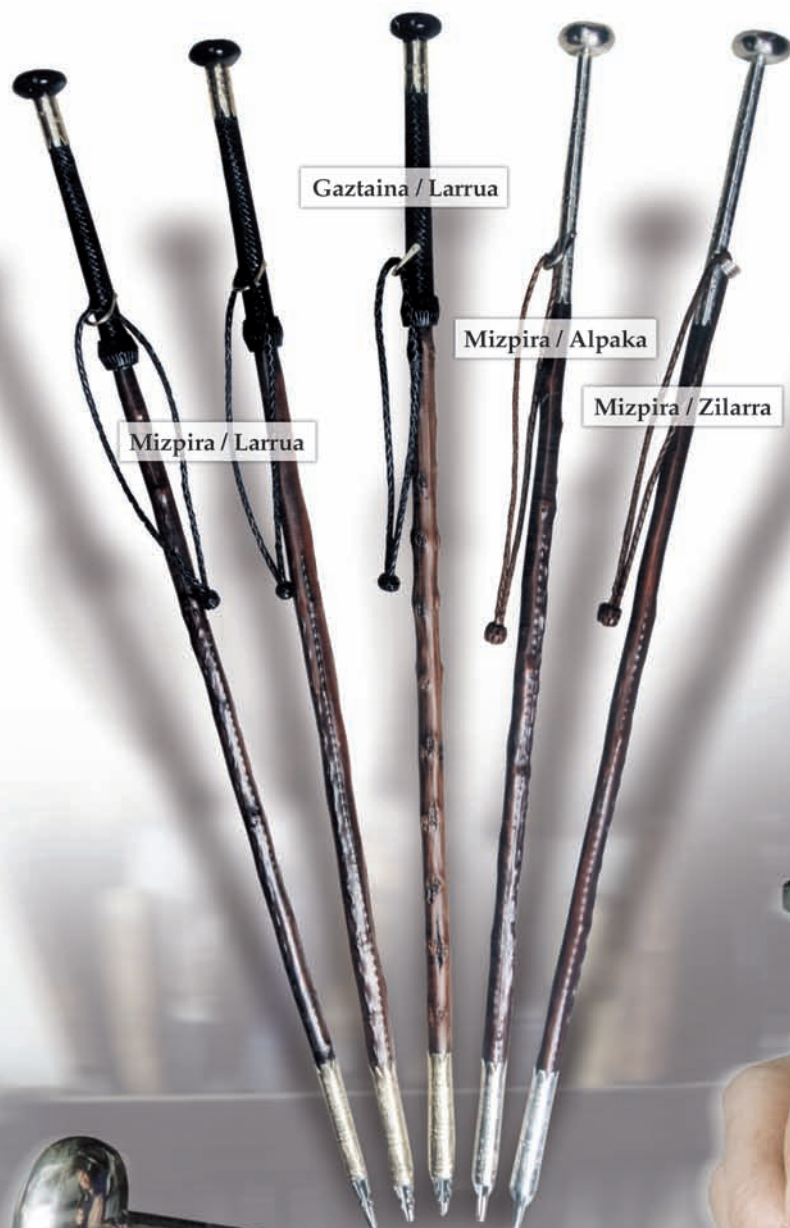
Antton Olariaga

EUSKAL OROIGARRIA

MAKILA

eskaintza berezia

- Opari berezietarako
- Pertsonalizatuak
- Prezio aukera desberdinak

 argia

Eskaerak:

Zirkuitu Ibilbidea, 2 - Industrialdea, 15
20160 Lasarte-Oria (Gipuzkoa)
© 943 371 545 - denda@argia.com

www.argia.com/denda/makilak

JOSE MIGEL JIMENO MATEO

«Ez zait gustatzen nire burua akuarelista definitzea: margolari naiz»

Egunkaria erostera dendara sartu zarelarik, gizon adinekoa fortunatu zaizu aurrean. Argazki erakusten ari zaio saltzaileari, margolan ikusgarriak ageri. “Zure izena?”, zure galdera. “Jimeno Mateo, Jimeno Lahidalga margolariaren semea nauzu. Margolaria naiz neu ere”...

| MIEL A. ELUSTONDO |

Argazkiak: Zaldi Ero

Zuen aitari buruz hasi ohi zara beti hizketan, zeure buruaz baino lehen...

Ni baino lehen, gure aita izan zen, horretan ez da zalantzarik. Migel Jimeno Lahidalga. Bera gabe, ni besterik nintzen. Hala ere, ni ez naiz margolari aita margolari izan zelako, zaletasuna barruan piztu zitzaidalako baizik. Haurretatik, marrazten eta margotzen hasi nintzen. amorratua nintzen horretan. Eta errege erregalorik onenak ere margoak eta lapitzak nituen, bestelako jostailuak baino nahiago nituen, askozaz.

Nik ez dakit nire obrak batere balio duen, geroan ere baliorik izango ote duen, baina ez zait axola. Niri margotzea dagokit, maitasunez margotzea da nire egitekoa, margotzen ari naizenean gozatzea, barruan sentitzen dudana egitea. Ez dut onartzen inork nire lana zuzen dezan, zer egin behar dudana agintzea inork. Horregatik ekarri dut, ezer baino lehen, gure aita aipura. Bera gabe –esan dut–, ez nintzela naizena izango, horixe eman zidalako: sentitzen nuena egiteko askatasuna. Inoiz ez nin-

Asko jakin behar da

JOSE MIGEL JIMENO MATEO (Gasteiz, 1932). Aipu eta sona handiko margolaria zuen aita, Migel Jimeno Lahidalga. Hori ez ezik, Zarauzko alkate ere izan zen gerra aurreko garaian Jimeno Lahidalga. Marrazkilari lanak eraman zuen Gipuzkoako herrira aita, eta, harekin batera, familia. Gerra osteko pertsekuzioak Akitaniara behartu zituen, eta Capbretonen egin zituen eskolako lehen urratsak gure Jose Migelek. 1940an itzuli ziren Gasteiza. Erdi mailako ikasketak egin eta Arte eta Lanbide Eskolara jo zuen.

Huraxe izan zuen eskola: Igeltsu Kopia eta Modelo Bizia, Industri delineazioa eta Topografia, Publizitate marrazkilari... Etxean, aitaren babesean, margolaritza landu zuen eta, horrez gain, Altzari diseinua eta

Tailua. 1954tik hona ehun erakusketa baino gehiagotan hartu du parte, eta hainbat ditu sariak. “Asko jakin behar da margotzen, Jimeno Mateoren mailako obra egin ahal izateko”, idatzi izan dutenez...

“Eman zidan askatasuna estimatzen diot aitari”.

duen behartu beraren estiloa segi nezan. Aita eta maisu izan nuen aldetik, eman zidan askatasuna estimatzen diot, oroz gain.

Askatasuna...

Bai, libre uzten zituen ikasle guztiak ere. Gasteizko Arte eta Lanbide Eskolan irakasle izan zelarik, askatasuna eman zien margolari guztiei. Oso maitea zuten denek. Carmelo Ortiz de Elgeak, esaterako, hamabi urte zituela eza-gutu zuen gure aita eskola hartan. Marraztera joan zen Carmelo, eta esan izan duenez, huraxe izan zuen abenturaren hasiera. Gauza guztien gainetik, askatasuna estimatzen zion Carmelok gure aitari. Eta iritzi berekoak ziren Juan Mieg, Juan Jose Urraca edo Joakin Fraile... Ez dakit nik esatekoa den, baina Arabako gaur egungo artearen aitzindari izan zen, nahiz eta artearen norabidea zuzentzen dutenek ahantzia duten; hein batean, bederen. Margolariek beraiek, aldiz, beti izan zuten gogoan, aintzat hartu zuten. 1965ean, esaterako, omenaldia egin zioten, eta margolan bat ere erosi zioten. Hemengo museoari eman zioten.

Txikitatik izan zenituen margoak eta lapitzak eskura...

Eta akuarelak. Eta etxean aita margolari izanik, margotzeko akuilua izan nuen. Aurrerapen

handia egin nuen oso denbora laburrean. Hamalau urte nituela, lehenengo erakusketa egin nuen. Akuarelak erakutsi nituen. Ondoren, olioari lotu nintzaion. Eta, harrezkero, bietan jarraitu dut. Lerro kurboak egiten hasi nintzen txikitatik. Horixe izan nire obsesioa! Naturaletik margotzen nuen. Batzuetan, baka-rrik nintzela; bestetzueta, aitarekin batera. Herri txikietan nahiz landan. Lotsak nintzen, tramankuluak atera eta margotzen hasten nintzen, inork ikusiko ote nituen lotsatan.

Bartzelonan lotsagabetu zinen...

Bai. 1951ko irailean joan nintzen Kataluniara. Bartzelona hiri handia zen, eta kalean bertan hasi nintzen margotzen. Lehenengo, Irurita gotzainaren kalean hasi nintzen, auzo gotikoa. Arranbletan baino jende gutxiago ibiltzen zen han! Margoa egin nuen, baina artean pertsonarik sartu gabe. Hurrengoan, *Loreen Arranbla* margolana egin nuelarik, pertsonak sartzen hasi nintzen: giza irudiak ziren, mugimenduan. Arabako bazterretan lotsatan nintzena, Bartzelonan lotsagabetu nintzen. Han jendea zen beti, batetik bestera jendea beti kalean. Inguratu egiten ninduten margotzen ari nintzela, baina errespetu handia zioten nire lanari, aurrealdea libre uzten zidaten, margotu behar nuena eragozpenik gabe ikus nezan. Katalanak ohiturik zeuden, oso, artis-

“Nire helburua ez zen erreportaje lana egitea, ez da inoiz izan”.

tak kalean ikusten, margotzeko lanean. Lotsa galdu nuelarik, akabo!, Bartzelonan batetik eta bestera hasi nintzen, margotzen beti: portua, hondartzak, bainulariak... Zernahi! Hango plaza ederrak eta! Lorategiz beteak! Toki alaiak zitzaizkidan, hainbeste harri, porlan eta zementu gabe!

Gasteizera itzultzean...

Bada, kalera irten nintzen Gasteizen, Bartzelonan horretara ohitu bainintzen! Andre Maria Zuria margotu nuen, alde guztietatik ere! Beldurrik ez nuen, Bartzelonan galdu nuen lotsa. Hala ere, kalean tramankuluak atera eta aulkia jartzea beti zen balentria txiki bat. Jendeak harri eta zur begiratzen zidan: “Zer egin behar dik honek, ordea?”, esanez bezala. Margolanean hasi eta inguratu egiten ninduen jendeak, baita aurrealdean jarri ere, nire ikusmira galaraziz. Behin –inoiz izan dudana esperientziarik makurrena–, Prado kaleko barrakak margotzen hasi nintzen abuztuko jaietan: bateko zaldiko-maldikoa, besteko noria, haurrak han eta hemen... Alde guztietatik jendea inguraturik ni, berritsu bat banintz bezala. Faborez, ikusten uzteko esaten nien, ez jartzeko parean. Batek baino gehiagok bekozkoa jarri izan zidan; ikustekoa zen haien muturralde! Ahal izan nuen moduan zirriborroa egin haien buru, beso eta hanka artetik begira eta martxa!, etxera joan nintzen. Hura ez zen atarramendua!

Gasteiz margotzen amorratua izan zara...

Ez Gasteiz bakarrik... Batzuetan toki tipiko horietatik alde egiten nuen: Andre Maria Zuria plaza, Aihotz plaza... Adibidez, sei solairuko etxe bat margotu nuen, Resbaladero aldan jaso zutena. Ez zuen inguruko eraikinekin bat egiten. Itxuragabekeria galanta! Aldian aldiko politikariek ez zuten askorik lagundu: Abasto plaza zaharra erais-tea ere baten batek aginduko zuen, bada!... Eraikin berri zenbait, aldiz, atsegin izan nituen. Eta margotu egin nituen. Araiaiko zinema-tokiaren sarrera, adibidez. Herriko artista batek egin zen –neska gazte bat–, ondo merke egin ere. Ez alferrik! Gero, dirutza ordaindu zioten kanpoko “jenio” bati, eraikin modernoak egin zezan. Halakoxea egin ere!

Gasteiz margotu duzularik, erreportaje lana ere egin duzu...

Nire helburua ez zen hori, ez da inoiz izan. Toki horiek gustatzen zitzaizkidan, tipikoak eta bestelakoak. Leku zaharrak desagertzen uzteak min ematen dit. Horretan bat egiten dut Jacques Tati zinema zuzendariak *Mi tío* [*Mon oncle*, jatorrizkoan] filmean agertzen zuen sentimenduarekin: filmean, pikatxoak eraikin klasiko bat eraisten zuen, ondoren halako kutxa modernista bat altxa zezaten. Berdin ageri zen *Play Time*-n ere: Paris klasi-koa ez zen ageri eraikin modernoetako bei-

rateetan besterik! Egundo horrelakorik! Hortaz, Gasteizko zirriborroak egiten jardun nuen, beti akuarelan. Garai hartan egin-dako margolanetan ageri diren bazter asko eta asko galdu egin dira betiko, edo zeharo bestelako itxura dute gaur egun, bistan denez.

Tokiak dituzu lanerako iturri... Ez dakit "inspirazio iturri" esateak balio duen...

Inspirazioa era askotakoa izan liteke... Izan liteke poz bat, tristura bat... Izan liteke ikusi duzun zerbait, zausk egin dizuna, ezinago eder zelako, edo itsusi. Margolaritza eta zinema dira nire zaletasunik handienak, eta, askotan, zinematik edan dut, zinema izan da nire inspirazio iturri. *Un americano en Paris* [*An American in Paris*, Vincente Minelli]) ikusi nuelarik, filmaren amaierako balet zoragarriak zeharo hunkitu ninduen, eta uste dut Dato kalea izeneko akuarelak baduela balet hartatik, nahiz eta zirriborroa kale horretako Losa etxetik egin nuen. Giza irudiak mugimenduan margotzea, berriz, Bartzelonako Loreen Arranblan ikasi nuen egiten; handik zetorkidan joera... Nik, beti, zirriborroak egiten ditut naturaletik. Bestela, sormenezko oharrak hartzen ditut. Hasieran, akuarelan egiten nituen. Oharrak izanagatik ere, zenbait alditan azken bertsioa zirelako itxura zuten; itxura hori izan zezaketen, bederen. Gehienetan, hala ere, koloretako lapitzak baliatzen ditut zirriborroak egiteko. Ondoren, erro-tuladorez edo boligrafoz errepasatzen ohi ditut. Kolorerik nahi ez dudanean, berriz, erro-tuladore beltza, boligrafoa edo lapitza erabiltzen dut, besterik gabe. Zirriborrorik gabe, nekez ni! Bi olio ditut, bi besterik ez, zuzenean eginak, aurretiazko zirriborrorik gabe.

Zure biografiaren erakusgarri da zure obra.

Erraz egin liteke nire bizitzaren biografia nire obraren bitartez. Ibili ditudan bazterrak margotu ditut, txikitatik; ondoan gertatu zaizkidan pertsonak, hau da, familia eta lagunak... Eta, gehienbat, ibili ohi ditudan lekuetan margotu izan dut: jatetxeetan, kontzertuetan, trenetan... Azak ontzeko, nire soldadutza ere margotu nuen. Ez naiz batere soldadu ez soldadutza zalea, baina nire bizitzako atal izan zen... Gorroto ditut gerrak. Oraindik gogoratzen naiz, ni ume eta Bilbon, nola bonbardatu ziguten etxea *naizionalek*. Gu, logela batean etzanik: gizonak, andreak, haurrak. Izu-ikaratan!... Logela hura eta eskailera besterik ez zen osorik geratu! Sekulako trauma eragin zidan...

Pajarita taldea

1956koa da Gasteizko Pajarita taldea. Garai hartan, Arabako zenbait margolari nazioarteko lehiaketarik inportanteenetan beren lanak erakusteko hautatu zituzten: Jimeno Lahidalga Moraza Ruiz, Gerardo Armesto, Enrique Pichot, Enrique Suarez Alba eta gure Jose Migel Jimeno Mateo. Hainbat omenaldi jaso zituzten eta, ondorioz, Pajarita taldea osatu zuten, nahiz eta Jose Migelen aita taldeari ez lotu. Bat egin zutelarik, irizpide jakinak finkatu zituzten: besteak beste, figurazio librea, eta margoarekin eta ez besterekin konprometituriko artea egitea zuten ezaugarri.

Sariak ere jasoa zara. Zer dituzu sariok?

Ni akuarelak egiten hasi nintzen, eta akuarelak eman dizkit pozik handienak, dela sariak, dela kritikaren goraipamenak. Behin baino gehiagotan hautatu dute nire lana estatuko lehiaketarik garrantzizkoenetan. Hor bada liburu didaktiko bat, adibidez, *Taller de las Artes* [Arteetako tailerra] izenekoa. 1980koa da. Loreak akuarelan margotzeari eskainitako atalean, esaterako, eredutzat jarri ninduten, Velazquez, Zurbaran, Monet, Van Gogh, Picasso eta beste hainbaten ondoan! Ofizioko artista omen nintzen, hala olioak nola akuarela sakon ezagutzen omen nituen!... Bai, akuarelaz hasi nintzen, baina olioak ere sari eta kritika onak ekarri dizkit... Dena den, ez zait gustatzen nire burua akuarelista definitzea: margolari naiz, eta zernahi teknika landu dut, dela akuarela, olio, akriliko, gouache, marrazkia edo beste.

Marrazkia, hain zuzen. Horixe izan duzu lan-bide...

Margoaz gain, marrazkia. Publizitate marrazkia, nahi baduzu. Baina afixak, aldizkari eta liburu azalak, altzari marrazkiak... denetarik egin dut, baina, egia da, 41 urtez Mercedes Benz enpresan jardun nuen, marrazkilari. Auto, autobus, furgoneta, fabrika... horrexek eman dit jaten. Gure aita zenak erakutsi zidan perspektiba lantzen. Altzari marrazten ere berak erakutsi zidan, lanean lagun niezaion. Izan ere, Gasteizko altzarigile batek baino gehiagok eskatzen zioten altzariak marrazteko, eta nik laguntzen niolarik, diru gehigarria sartzen zen etxean. Behin, Madrilera joan zen gure aita. Erakusketaren bat zuen aitzakia eta astea iragan zuen han. Bada, aste hartan neuk ordezkatu nuen Bonilla Etxean [Altzari etxe ezaguna izana Gasteizen]. Inondik ere, zuzen eta artez burutu nuen nire lana. Korapilo zailak askatu nituela esan zuten, bederen! ■

**“Kalean tramankuluak
atera eta aulkia jartzea
beti zen balentria
txiki bat”**

Militantziaz, ofiziokoa bezain profesionala

Antzerki amateurraz hitz egiterakoan, berehala agertzen da galdera, zer da amateurra? Profesional ez den guztia? Enpresa egitura ez duten edota hortik bizi ez diren antzerki taldeak? Definitzen zaila den arren, hainbat antzerki talde ari da lanean eremu honetan, baina horrek ez du kalitate ezarekin ikustekorik inolaz ere. Batzuk zaletu porrokatuak dira, bestiek lehen kontaktua besterik ez dute izan oraino. Batetik bestera alde handia dagoen arren, funtsean bat egiten dute denek: antzerkia dute maite.

| MYRIAM GARZIA |

GILKITXARO taldeko Ane Zabalak hogeitaz urte daramatza lanean antzerkigintzan. Bereganajo dugunean, galdera berehala etorri da: Profesionala ez den guztia da amateurra? Profesionala enpresa da? Gilkitxaro enpresa ez den arren, bada profesionala baina baita amateurra ere. “Etiketetan galtzea erraza da, arrisku-tsua ere bada” dio aktoreak.

Gilkitxarok 1993an ekin zion bideari. “Garai horietan gazte koadrila batek osatzen genuen taldea. Helburu nagusia antzerkia egitea zen, euskara hutsez beti, antzerkiaz gozatzea, antzerkian ikasiz jolastea. Antzezlanak dibertitzeko sortuak baitziren, agian amateur gisa ikusten genuen geure burua” dio Zabalak. Urteek aurrera egin ahala, antzerki eta bestelako arte ikasketak egin zituzten heinean Gilkitxaroren ibilbidea bera ere sendotzen joan zen.

1998an EATAE (Euskal Talde Antzerki Amateurren elkarte) sortu zuten hainbat taldek, “gure artean ikusten genituen gabeziei aurre egiteko”. Baina urteen poderioz, elkar-teak indarra galdu zuen, “eta hor dago geldia. Ez gara luzaroan elkartu. Bitartean, EHAZE (Euskal Herriko Antzerkizaleen Elkarte) sortu da eta denak gaude hor”. Mundu horretan hogeitaz urte eman arren, egun beste lanbide batek ematen dio aktore honi beharrezko sustengu ekonomikoa. Hala ere, Gilkitxaro taldeak era profesionalean egiten du lan, eta publiko harrera ona du.

Horregatik, amateurrek kalitate ezarekin zerikusirik ez duela dio aktoreak. “Hitz horren

atzean denetariko taldeak egon daitezke, herri antzerkia, ikastetxeari loturiko taldeak, zirkuitu ez-ofizialetan dabilen taldeak, antzerkitik bizi gabe ere profesionaltzat har litezkeen proiektuak, antzezpenetatik bizi diren antzerkigileek sortzen dituzten proiektu txikiagoak... Kalitatez eginiko lanak izan daitezke denak. Gainera, amateur etiketak badauka zentzu gutxiesgarria batzuetan, eta hori benetan arriskutsua da” diosku Gilkitxaro taldeko kideak.

Zaila da antzerki amateurra eta profesionalaren artean bereiztea, askotan zenbaki fiskalak ala enpresa egitura izateak bereizten ditu antzerki talde amateurrek eta profesionalak. “Duda barik zaila da taldeak etiketa baten atzean jartzea. Sektoreak izan duen ibilbidean bilatu daiteke horren erantzuna, talde asko hasi eta sektorean parte hartzen hasten zarenean enpresa bilakatu behar horrek agian egiten zaitu profesional. Eta aldi berean ere, enpresa munduak itotzen du antzerkia. Sormena eta ekoizpena oso gauza ezberdinak dira. Gu sortzaileak gara, ez ekoizleak. Pentsatu nahi dut Euskal Herrian antzerki pirata ere existitzen dela, arte eszenikoen munduan nabigatzen duten sortzaileak, bere kabuz abenturatan sartu eta antzerkia bizi dutenak” dio aktore honek.

Hala ere, amateur estatusak elitismo kutsua ken diezaioke antzerkiari, edozeinen esku dago antzerkian murgiltzea, nolabait esateko. Amateur izaerak herrikoitu egiten du antzerkia. Ane Zabalaren ustez, “antzerkia edozeinentzat da, ez da arte elitista. Zirkuitu ez ofizialetan egiten

“Pentsatu nahi dut Euskal Herrian antzerki pirata ere existitzen dela, arte eszenikoen munduan nabigatzen duten sortzaileak, beren kabuz abenturatan sartu eta antzerkia bizi dutenak”

Ane Zabala, GILKITXARO

den antzerkia poltsikorako askoz eskuragarriagoa izaten da, hori baino ez da. BEZaren igoe-rak antzokietako sarrerak garestitu ditu Hego Euskal Herrian, baina berez ekintza bera izan daiteke antzoki ofizialetan edo taberna zuloan izan. Niretzat dena da antzerkia, ikusten duenarentzat bezala baita egiten duenarentzat ere. Denek dute istorio bat kontatzeko helburua, eta horrek du garrantzia”.

Gilkitxaro taldea.

Publikoarengana hurbildu

Bizkaitik Gipuzkoara jo eta Aldatzen Laguntzen antzerki taldea aurkitu dugu, Ion Martinezek eta Saioa Royok osatzen duten konpainia. Antzerkizaletasunak bultzatuta, 2002an Ion Martinez *Txiki* bakarriketak egiten hasi zen taberna eta areto txikietan, eta 2008an Aldatzen Laguntzen antzerki taldea sortu zuen Jorge Oteizaren inguruko bakarriketarekin.

2011n, *Ispilua* antzezlanari idatziz, zuzendu eta antzeztu zuen, Saioa Royorekin batera, eta lan honekin 50etik gora emanaldi egin dituzte, egundoko marka da antzerki talde amateurra baita. *Ispiluaren* arrakasta eta publikoaren harrera ona aprobetxatuz, antzezlan berri bat estreinatu berri dute oraintsu, *Amets Zirkoa Salgai*, klownetik asko duena. “Gaur egun bizi dugun egoera zirkora eraman nahi izan dugu. Azken finean, zirkoa beti dago krisian, baldintza gogorretan lan egin behar baita. Lan baldintza prekarioak islatu nahi izan ditugu umore absurdoz, bukaera dramatikoak duela, egunero kalean ikusten diren drametan bezalaxe. Niri ez zait teatro eroso gustatzen”, azaldu digu Martinezek.

Taupaka sortzaileen plataformako kide da Aldatzen Laguntzen antzerki taldea, “baldintza duinetan lan egiten laguntzen digute”, arra-

Kalean da maiatzeko

aizu!

- Zoroen itsasontziari bisita
- Samien lurraldea zeharkatzen
- Jokin Oregi arin-arin
- Larrungo trenak, 90 urte
- Harrobia, eztabaida iturri Mendiaundin

Urte osoko harpidetza (Hego Euskal Herria eta Espainia) **29 €**

aizunet.org

MATTIN IRIGOIEN

“Tradizioa bada amateurrean, baina horren gibealeko asmoak ezin dira denak zaku berean sartu”

Noiz eta nola sortu zen Kitzikazank, zuk zuzentzen duzun antzerki taldea?

2005ean bildu ginen, hiruzpalau gazte aineratu emeia baten haritik. Ingaruko gazte batzuk gomitatzea erran nien eta horrela hasi ginen biltzen. Ondoko urteetan gela-antzerkirako bi lan sortu genituen. Lehena *Gaztetasunak erabiltzen nau*, aski klasiko formen. Bigarrena *Loreak mendian, hondar kinak lurpean eta bideak gainean*, publikoaren erdian ematen zen, bertsolariak komentaturik artetik. Bi esperientzia horiekin ibili ginen han-hermenka, memento gozoak biziz publikoarekin, berdin antolatzaileekin edo taldean bertan.

2009an, aldiz, *Libertimendua* antolatzeko deliberatu genuen, eta geroztik urtez urte muntatu dugu, azken otsailera seigarrena dugularik jada. Erran nahi du, emanaldi bakar bat dela ihauteriz, Donapaleun, eta bertan biltzen direnekin. Donibane Garazin berpiztua zuten moldea, eta egia erran, arras gustukoa nuen molde hori, maizegi, gure zangotraba guziekin erdua desitxuratzen lagundu badut ere, baina oro har gure egoera, gure ahalak eta

ematen dituen potentzialtasuna ikusiz, gaur egun egin dezakegun gauza interesgarriena dirudi.

Antzerkizaletasunak bultzatuta?

Antzerkizaletasuna bada beti. Antzerkiak, bertsoak, dantzak, moldeak ematen ditu, eta hor norberak bere jaiduren arabera berea aurki eta berez sortu dezake. Gure historia laburrean, Amikuze aldeko 35 bat gazte parte hartu dute behin edo gehiagotan esperientzia honetan. Gaurko gure erronka gutenez bi sailetan ikusten dut. Libertimenduaren ereduaren barneratzea daiteke lehena. Bertso eskola sortzen ari da eremuan, beharrezkoa da. Dantzarien ala zirtzilen karguaren partetik, badugu nahiko bide egiteko ere. Bigarrena, taldearen zuzendaritza partekatzean datza, edo transmisioa dei daiteke ere, edo kolektiboki pentsatzea nola transmititu sortzeko grina, nahi baduzu. Azkenik gela-antzerkia egitea beti da aukera, baina bi gauza beharko ditu: multzo bat lan horretan sartzeko prest izatea batetik, eta “zerbait erraiteko” delako txinparta

hori bestetik, agertu puntutik ekintza burutu arte ezin baizara bakean bizi.

Antzerki amateurrek tradizio handia du Ipar Euskal Herrian, zergatik?

Tradizioa bada, baina horren gibealean diren asmoak ez dira denak zaku berean ezartzen ahal. Elizak, jendarte euskalduna baliatu zuen aro modernoak ekartzen zituen molde “lizunetaz” babesteko, eliz “harresia” eraikitzeke, gaur berriz modan jarri den hitz bat baliatzearen, eta “patronnage” antzerkia anitz garatua izan da joan den mendean, gazte belaunaldiaren gainean erabateko kontrola atxikitzeke. Denbora berean hezkuntza bat izan da, eta dena ez baitoa beti berak uste duen bidetik, hau edo horren onura azpimarra daiteke, baina funtsean asmoa hori zen. Geroztik mundu abertzaleak ere tentazio berdina du bere eskuko kultur jarduna desiratzeko. Gaurko apezak ere badira, milaka aurpegi izan dezaketena berreroen gisa. Baina jendarteari edo gure buruei zor diogun antzerkia, harresiak eraikitzeke baino, hausteko da.

zoitu du Martinezek, Aldatzen Laguntzen konpainiak ez baitu enpresa egiturarik eta Taupakaren bidez, “kontratazio legala egin behar denean, Taupakaren zenbaki fiskalaz egiten dugu lan”. Aldatzen Laguntzen ez profesionaltzat dute kideak, “beste lanbide batzuetan aritzen garelako. Hala ere, lan duinak egiten ditugula esan dezaket”.

Bestelako zirkuituak baliatzen ditu Aldatzen Laguntzen taldeak. Hala, antzerkia kalera, tabernetara, gaztetxeetara edo publikoa dagoen tokira eramaten dute. “Ez dugu tokirik antzoki handietan, horrek bestelako ekoizpen handia eskatzen baitu, baina antzerki amateurrean ere, egiten diren lanak askotan oso txukunak dira, beldurrik gabe programatu daitezkeenak antzoki horietan. Izenik ez baduzu baina, zaila da zirkuitu ofizialetan lan egitea.

Nolanahi ere, gure erronka Euskal Herri-
tik barna ibiltzea da, eta gure ekarpena hor dago-
ela erakustea”.

“Batzuetan, oso ondo jokatzen duten aktoreak ikusten ahal dira oholtza gainean, antzerki amateurrean. Aldiz, profesionalen artean antzezpen joko eskasa dutenak ere ikusten dira”

Ander Lipus

Gasteizen Kuku Bazar antzerki taldeko lagunak aurkitu ditugu. Kuku Bazar 1998an sortu zen, antzerki ikastaro baten ostean. “Taldea ona egin genuen eta kide batzuek erabaki genuen antzerkian jarraitzea”, azaldu digu Marta Lopezek. Txubio Fernandez de Jauregi (Monstrenko Kolektiboko kidea) eta Plum Marchand-en eskutik eman zituzten lehen pausoak antzerkigintzan, eta urte pare batez lagunduta egon eta gero, Kuku Bazar taldeak bakarrik ekin zion bideari.

“Hasieratik sormen kolektiboan oinarritu izan dugu antzezlanak. Era guztietakoak izan dira, bai aretokoak, bai kalekoak. Klownak, antzerki fisikoak, narrazioak, poe-

Bestalde, gaurko testuingurua diglosia bortitza da. Menpekotasun kulturala hain handia da, non ia ez den ikusten ere, normalizatua delakotz. Ikustekoa da nola, antzerki errepika geletan, bizitzako gai askori buruzko izpiritu kritikoaren xorroxten pasatzen ditugun orenak. Euskal artedrama bultzatu nahi baduzu, hautu zorrotzak egitea dagokizu, egunerokoan egiten ez dituzunak agian, euskara hutsez pentsatu, eraiki eta plazaratzea minimoa dela dakusazu. Hortik begirada aski dekalatua “normari” buruz, eta ene gustuko Libertimenduak horrela du bere leku osoa biltzen, gaurko egoera eta desfioei erantzun egokia ekartzeko gai izan baitaiteke.

Herri antzerki gisa uler daiteke antzerki amateurra? Antzerkiak duen kutsu elitista deuseztatzen du? Heritik herri-rako egiten den antzerkia da? Herria aktibatzen du?

Diskurtso tranpatsua gureganatua dugu. Kulturaren inguruko diskurtso guzia kanpotik begiratzen gaituzten, diglosia egoeran mantentzen, minorizatuak gaituztenena da. Haien bikote antinomikoen arabera begiratzen diogu gureari: amateur vs profesional, herri (ulertu popular edo probintzia) vs kultu edo elitista (ulertu moderno, hiritar, unibertsal), euskara huts (ulertu erradikal) vs elebi (ulertu frantsesez pentsatua).

GAIZKA IROZ

Mattin Irigoien (erdian) eta Kitzikazank taldeko zenbait kide.

Politena tradizio vs sorkuntza iduritzen zait. Ironiaz hartu daiteke, baina gauden egoeran zinikoa da. Adibideak ditugu nahinon. Azken denboretan, dantza mundua borroka faltsu horretan dabilahaloska, eta jendea pilaka biltzen da ikusgarri horietara. Balore positiboak daude, eta ondorioz negatiboak. Gaurko kultur emaitza prisma horietarik ebalua ezazu, eta honek derrigor frantsesezko euskal kultura batera zaramatza, edo modako efektu baten gainean finkatu euskal ergelkeria batera.

Gurea besteen begiz ikusten dugu, eta nolaz ez, garrantzitsua zena

gurean, gutiesten dugu: transmisioa, hizkuntza, komunitatea, plaza hartzea (res publica), karguak eta begirada kritikoa...

Honetan barnatzeko, gaur agertu berri, tresna bat badugu, Antton Lukuren *Libertitzear* saiakera. Bera, gako zorbait argitzera saiatu da. Hortik abiatuz, “gure” begirada landu ahal genezake, eta izan daiteke debate eta bilaketa barnatzeko hari asko. Debattea edo konfliktoa ezabatzerantz usatua den jendarte batentzat bide hau nekea da, baina gure artedramaren harra barnean dugunek hortik jarraitzea merezi duela uste dut.

siak eta performanceak garrantzi handia izan dute” azaldu digu Lopezek. 2013tik *Eolo* antzezlanean murgilduta daude Kuku Bazarreko kideak. “Mugimendua, irudiak, poesiak eta gure antzinekoen kontakizunak garrantzi handikoak dira antzezlan honetan”. Lopezek azaldu digunez, “guda bezalako gai gogorra desdramatizatzen da, ikuspuntu femenimo batetik. Sormen kolektiboko lana egiten dugula, horixe da gure ezaugarriarik nabariena”. Gasteizko Udalak utzitako espazioan egiten dute lan.

Kuku Bazar antzerki taldea, elkarte kulturala da izatez. “Hasieran eroso zen egoera, baina apurka zalantzak sortu ziren. Azkenean, egoera fiskalak agintzen du amateur zaren edo ez. Abantaila badu: oso formula erraza dela antzerkia egiten jarraitzeko. Desabantailarik handiena, berriz, sareetan sartzeko orduan erabat mugatzen zaituela”, nabarmendu du Lopezek.

“Gure taldean batzuek antzerkia dute ogibide. Kuku Bazar taldean zenbait lan egiten dituzte, baina beste muntaketetan ere parte hartzen dute. Beraz, esan dezakegu guk ez dugula gure burua amateur ikusten, nahiz eta egoera fiskalak hala dioen. Lan prozesuan gauza bera da amateurra eta profesionala. Kalitate handiko antzerkia egiteko ardura sentitzen dugu. Aldea saltzerakoan dago, orduan nabari duzu amateur sarean gaudela”.

Ipar Euskal Herriko antzerki bizia

Ipar Euskal Herrian, amateurrek esanahi berezia du. Askotan tradizioari oso lotua baina, era berean, sona handiko antzerki talde amateurrek daude, besteak beste, Amikuzeko Kitzikazank, Mattin Irigoienek sortua, edo Hiru Puntu taldea, Antton Lukuk sortua eta egun desagertuta.

Ander Lipusek zuzendutako Iduzkilore taldeak, Larrartean baserrian egiten ditu

errepikak. Telesforo Monzonek idatzitako *Hazparneko Anderea* ari dira lantzen, urrian estreinatuko dute. “Iparraldean antzerki amateurak indar handia zuen garai batean, orain ez hainbestekoa nire ustez, baina asko egiten da hala ere” azaldu digu Lipusek. Pierres Lartzabal, Telesforo Monzon eta Daniel Landart antzerkigileen lanak taularatu izan dituzte taldeok. “Errepertorioa badago”, Lipusek dioenez.

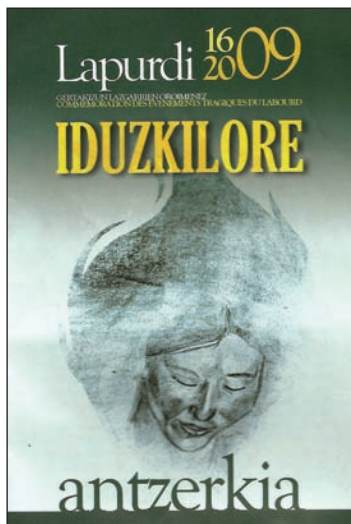
“Pastoralak eta maskaradak erabat amateurak dira, erritual batetik sortuak baina aktoreak ez diren pertsonen egiten duten antzerkia da”, jarraitu du Lipusek. “Iparraldea teatroaren bihotza da. Gure taldean bada 80 urteko agurea eta 20 urteko gaztea. Antzerki zaletasun handia dago”.

Iduzkilore taldea 2010ean sortu zen, Senpereko Lapurdi 1609 elkarteak bul-tzaturik, Bernadette Lurok aipatu digu-nez. Hamabi aktore amateur bildu ziren, gipuzkoarrak, baxenafarrak eta lapurta-rrak artean, baina eskualdean bizi dire-nak, eta taldeari izena eman dion antzez-lana ondu zuten (Lapurdi 1609an gertatutakoa kontatu zuten). Bigarren obra bat lantzen hasi dira orain, Telesfo-ro Monzonen *Hazparneko Anderea* antzezlana klasikoa. Bernadette Lurok ez du zalantzarik, “talde amateurra dugu osatzen. Gure taldeko helburu nagusietako bat, euskara-ren transmisioan aktore izatea da. Gure plaze-rerako arituz, antzerkia landuz, publikoari ezau-garri kultural batzuk proposatzea, Euskal Herri osoan dugun ondare historikoa ezagutaraziz”.

Herrian herrirako

Markina-Xemeingo Abarka antzerki taldea *Biba Zorrixen Izurritiel* ari da taularatzen, Jose-ba Sarrionandiaren *Idazlea zuen zara, irakurtzen*

Kuku Bazar taldea.

Iduzkilore obra 2009an taularatu zen, Lapurdiko sorgin ehizaren 400. urteurrenarekin bat. Obrak eman zion gerora izena, Senpereko antzerki talde amateurri.

duzulako ipuin-sortak inspiratutako antzezlana da, eta oso kritika onak jaso ditu. “Espero baino txalo gehiago izan ditugu” diosku Luis Egurrolak. “Plazer bat izan da, herriz herri joatea eta inoiz baino herri gehiagotara joan gara antzeztera”.

Baina Abarka antzerki taldeak Mar-kina-Xemeinen egiten du lan batez ere: bertatik bertarako. “Bertan estreinatzen ditugu obra luze guztiak eta herriko ekimen askotan parte hartzen dugu: *Gure esku* flash mob-ean, nagsien erresidentzian gabonetan perfor-mance txiki bat eginez, herriko jaietan, adimen urritasuna duten pertsonen osatutako elkarteetan...” azaldu digu Abarkako kideak.

Obra luze gehienak Ander Lipu-sen zuzendaritzapean egiten dituzte, hura ere taldeko kide baita.

Durangoko Karrika antzerki taldea duela hamabost bat urte sortu zen. Egun hiru mon-taje dituzte martxan: *Lurra Astinduz*, *Inungane Sustraiak Airean* eta *Izarrak Marrazten*.

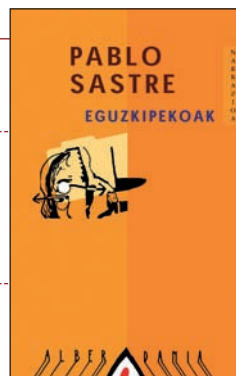
Hogei bat aktorek hartzen dute parte *Lurra Astinduz* antzezlanean, ohiko antzerki profesionaletan zaila da horrenbeste antzezte taula gainean ikustea. “Amateurra ez dago merkatua-

ren menpe, eta ez du diruarekiko inola-ko morrontzarik. Halako askatasuna dugu horrelako proiektuetan sartzeko. Azken urteetan, horrelako ekoizpenak gutxi dira ohiko antzerkigintzan, beste behar batzuen mesedetan, baina egia da, amateur garenok antzerki talde jende-tsua osatzen dugu eta gure esku geratu da horrelako antzezlana egiteko aukera. Kostuak merkatze aldera egin du antzer-kigintza profesionalak. Hala ere, ez da erreza halako kolektibo handia antola-tzea edota zuzentzea, baina guk urteeta-ko dinamika dugu gure alde”.

Karrikak Durangoko antzokian du egoitza, eta ikuskizunak ez ezik, ikastaroak ere antolatzen dituzte. “Arte eszenikoen militanteak gara” dio zuzendariak.

“Batuetan, oso ondo jokatzen duten aktoreak ikusten ahal dira oholtza gainean, antzerki amateurrean. Aldiz, profesionalen artean antzeppen joko eskasa dutenak ere ikusten dira”, nabarmendu du Lipusek. “Ofizio honetakoa sentitu izan naiz beti, ez dakit hori profesionala izatea den. Nire bizi-tzako ordu guztiak antzerkiari emanak dira, eta hor dago koska, zeri dedikatzen diozun zure denbora eta zein den zure ofizioa”. ■

Eguzkipekoak
Pablo Sastre
Alberdania, 2003

Literaturan bertan

EZ DUT SOBERA OZEN ESANGO, badaezpada, baina Pablo Sastre da gure idazle ahaztua. Gure idazle ahaztueta bat, bederen. Ez dut sobera ozen esango badaezpada, orain edozer jar daitekeelako modan berehala, batek daki ze mekanismo estrainioren arabera. Ezin asmatuzkoak dira sare sozialen bideak. Baina, bai, ez da esaten dudan lehen aldia –gutxienez, neure buruari–: ez du behar bezalako aitorpenik izan Pablo Sastrearen literaturgintzak. Bost axola. Literatura beharko litzateke interesatzen zaiguna, ez hainbeste errekonozimendua. Eta handik ugari aurkituko dugu Sastre-Enean.

Narrazio luze-labur, azkenaldian saiakera, liburu berezi bat ebatsi diogu gaurkorako, harribitxia: 103 pieza labur, arin, ttiki, beste hainbeste liburutako pertsonaiengan inspiratutakoak. Jolasa sinplea da: jendeen historiak kontatzen dituzten liburuak irakurri, eta gero liburu bakoitzari buruzko testutxo bat idatzi. Irakurketarekin egin dituzun lagun horiek irakurleari aurkeztu, nolabait. “Azken batean, nire bizitza, hein handi batean, besteen bizitza baita, eta gehien miresten ditudan lagunetako asko liburuetan, ez hain gutxi liburu honetako liburuetan aurkitu ditut”. Hemen eta orain sinatzeko modukoak iruditzen zaizkidan hitzak.

Eguzkipekoak har daiteke irakurle baten irakurketa gida, katalogo, bilduma gisara. Har daiteke litera-

tura unibertsalaren laburpen gisara. Har daiteke ipuin liburu gisara. Har daiteke tarte honetan egiten saiatzen garen liburu iruzkin sorta gisara. Denetarik aurkituko duzu bertan: hango-hemengo, atzokogaurko, beti ere lehenesten dela jende apalarekiko mira, errespetua, gorazarrea, ezezagunarekiko kuriositatea, desberdinarekiko burkidasuna. Literatura handiko tituluak bildu dira. Bestela askotan dira, ez idazleen liburuak, baizik eta bizitza zirrargarria izan duen jendearenak, ez gutxitan jende horrek berak idatziak. Eta kasu guztietan ere jakin-garri gertatuko zaizkigunak. Gerora Sastrearen saiakeretan aurkituko dugunaren zantzuak igartzen dira: “inork ez bide zuen sumatzen inolako erlaziorik bere konfortaren eta inguratzen zituen munduaren dekadentziaren artean”. Tarteka, gainera, umore dosi doiarekin gatzozpinduta: “Molloyk, beste aktibitate aipagarri batzuen artean, aldianaldian bere amari bisita egiten zion”.

Eta liburu bururatuta, hondarreko hausnarketa bat: zenbat geratzen zaigun oraindik irakurtzeko, zenbat gauza gozo gordetzen dizkigun artean literaturak. Azken batean, literatura bizitzeko ustea sendotzen dizu Sastrearen liburuak. Non ez den literaturan bertan bizitzekoa. ■

Aritz Galarraga

EKILORE
Lorezaintza eta loradenda

© 943 795 546

Elorregi bidea · Arrasate (Gipuzkoa)

v_ekilore@yahoo.es

Moyua
hileta zerbitzuak

Zure momentu zailetarako

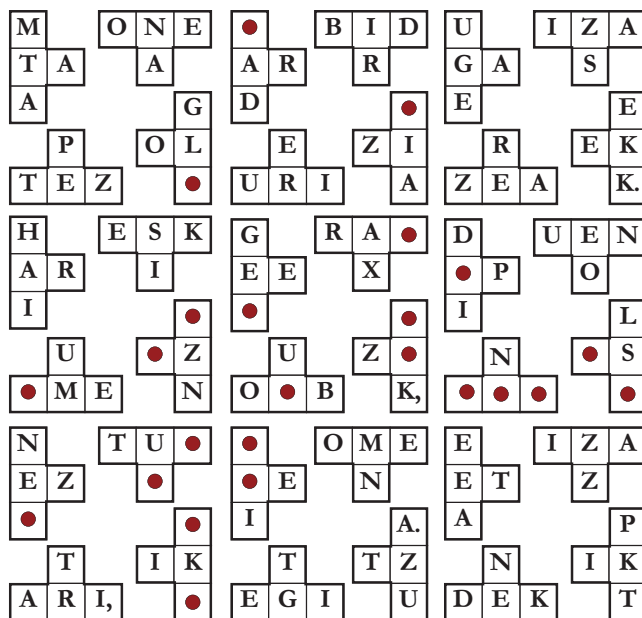
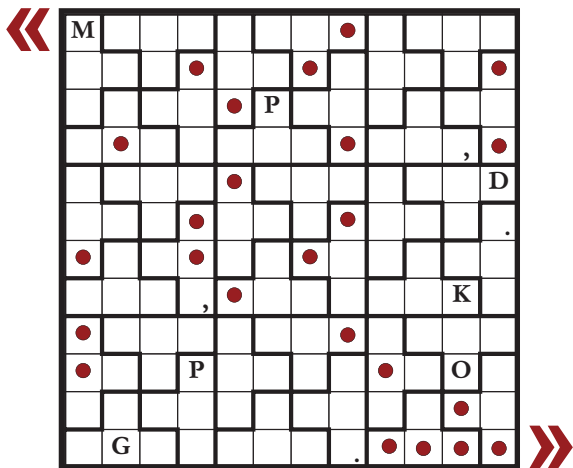
Otadui Gotzaina kalea, 27 · 20560 Oñati (Gipuzkoa)

© 943 783 447 / 617 442 466

mmoyua@telefonica.net · www.tanatorio-gipuzcoa.com

Puzzlea

Koka ezazu pieza bakoitza dagokion tokian eta Joseba Azkarragak esandako esaldi bat irakurriko duzu.

Sudokuak

Erraza

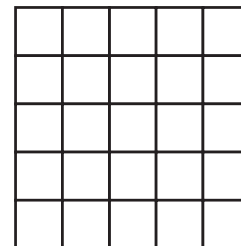
8	9			2			3
3			5	7	6		4
4	7						2
5	1			4			
9			7	5			1
			8		9		6
2					1		9
6	8	3	1				5
1		2				3	7

Zaila

	3	6		1			
	1	7	5	2	6		
	9			7			
						7	4
	5		1	4		2	
3	2						
			2			4	
			7	5	3	6	1
			4		2	8	

5x5

Zeharretara eta goitik behera, hitz bera.

- 1.-Baia luzanga. 2.-Babesleku.
- 3.-Estalkiak. 4.-Landare lastoduna.
- 5.-Herri bati dagokiona.

Kike Amonarrizen umorea

Eskoziako eguraldia

Miren eta Garbiñe astebeterako joan dira Eskoziara. Lotarako hartu duten landetxeko jabeak honelaxe esan die bertara iritsi orduko:

– Hemen, zer eguraldi egingo duen jakiteko, itsasargiari begiratzeari besterik ez dago. Ikusten baduzue, horrek esan nahi du euria egingo duela.

- Eta ikusten ez badugu?
- Euria ari duela!

Soluzioak

Erraza

8	9			2			3
3			5	7	6		4
4	7						2
5	1			4			
9			7	5			1
			8		9		6
2					1		9
6	8	3	1				5
1		2				3	7

Zaila

	3	6		1			
	1	7	5	2	6		
	9			7			
						7	4
	5		1	4		2	
3	2						
			2			4	
			7	5	3	6	1
			4		2	8	

Puzzlea:

“Momentu honetan ez gara auzi politiko batez ari, giza eskubideez ari gara. Ez du zentzurik, mendeku izatera duen esperxe politikarekin segitzeak”.

5x5:

1. Datil, 2. Abaro, 3. Tapak, 4. Iraka, 5. Lokal.

LITERAKTUM

Donostia, Hitzen Hiri

BERNARDO ATXAGA ETA ANARI elkarrekin, Nagore Legarretaren argazki proiektzioa musikaz eta poesiaz lagunduta, Imanol Epelderren Euskal Rap-a, Jose Inazio Ansorenarekin ibilbide literarioa Donostian barrena, Dolores Redondoren hitzaldia, Petros Márkaris eta nobela beltzaren inguruko solasaldia, Ana Malagonen mikroipuinak Urumea bazterrean... Hango eta hemengo idazleak batu dituzte beste behin ere, baina aurrengoan, inoizko parte-hartze handiena izango dute euskal sortzaileek. Idazlea eta irakurlea gerturatu asmoz, kafe topaketak antolatu dituzte lehen aldiz. Sustatzaileak, argazkian, Jasone Osoro (EIE), Iñaki Gabarain (Donostia Kultura), Nerea Txapartegi (Donostiako Udala) eta Garazi Lopez de Etxezarreta (Foru Aldundia, Koldo Mitxelena).

Maiatzaren 8an hasi eta 17ra arte luzatuko da Literaktum 2014. Donostia Kulturak antolatu ohi du zikloa, baina aurreko laguntzaile askoren babesa izango dute. Egitaraua osatzeko garaian, Euskal Idazleen Elkarte, Musika Parkean eta Koldo Mitxelena Kulturunearekin batera aritu dira elkarlanean.

Sarean egitea helburu

“Hausnarketarako eta eztabaidarako espazioa da Literaktum”. Irakurlearen pentsaera kritikoa sustatzen duela dio Nerea Txapartegi Donostiako Udaleko Kultura arduradunak. Horrez gain, “zenbait diziplinari ateak irekitzen dizkio eta eskenatoki ugaitzen gauzatzen da”. Badu beste bereizgarriak literatura-

ren inguruko topaleku honek. “Donostia Kulturak antolatu arren, sarean egitea du helburu; beste hainbat talde, erakunde eta eragileekin elkarlean”. Donostiako Udaleko ordezkariaren hitzetan, “horiek dira ekimen honen ikur nagusiak”.

“Teknologia berriek aurkezten duten presa, bat-batekotasuna eta gainerakoen aurrean, literaturak lasaitasuna eta jarrera aktiboa eskatzen du, eta horiek guztiak gure gazteei transmititzen jakin behar dugu. Zentzu horretan, Literaktum-ek ere balio dezala gazteak modu erakargarri batean literaturara gerturatzeko”. Desio hori du Garazi Lopez Etxezarreta Gipuzkoako Foru Aldundiko Kultura sailaren arduradunak.

Liburua, “etxetik kalera”

“Liburua etxetik kalera ateratzeko aukera eskaintzen du jaialdi honek”, halaxe uste du Jasone Osorok, Euskal Idazleen Elkartearen lehendakariak. “Azoketatik aparte, literatura zentzumen ezberdinekin dastatzeko aukera eskaintzen duelako, belarriekin adibidez”. Izan ere, edizio honetan Anari, Mursego edota G. Bassmatti kantariak hartuko dute parte.

Kafea eta literatura

Donostia Kulturako bazkide direnek abantaila ederra izango dute aurreko. Bernardo Atxaga, Dolores Redondo, Clara Sánchez eta Petros Márkaris idazleekin kafe bat hartzeko aukera izango dute. Donostia Kulturaren web orrian izena eman beharko dute lehenbizi. Onuradunak, ordubeteko solasaldiaz gozatzeko moduan izango dira. ■

Ima Ubeda
www.uberan.org

IMA UBEDA

Egitaraua

Maiatzak 8, osteguna. *Desertuko biztanleei buruz.* Bernardo Atxaga & Anari. **Non:** Ernest Lluch KE. **Noiz:** 19:30.

Maiatzak 9, ostirala. *Ibilbide literarioa hirian zehar: Pepe Artola Paxientzien banatzailea.* **Gidatzailea:** Jose Inazio Ansorena. **Non:** Usandizaga plaza. **Noiz:** 18:00.

● *Invención de la piel* liburuaren inguruko irakurketa. Poesia, musika, performance. J. Obeso & Mursego & I. Zabaleta & E. Pérez. **Non:** KM. **Noiz:** 19:30.

Maiatzak 10, larunbata. *Tik Tak,* Ipuin musikala. Araoz Gaztetxo Abesbatza. **Non:** Aiete KE. **Noiz:** 17:30.

● *Edipotoa*, Argazkien proiektzioa + poesia errezitaldia + musika. Nagore Legarreta & Gorka Setién & Haizea Arregi & Mariano Hurtado. **Non:** Lugaritz KE. **Noiz:** 20:00. Erakusketa ere izango da: maiatzaren 5etik 23ra.

Maiatzak 12, astelehena. Clara Sánchez. **Aurkezlea:** Teresa Calo. **Non:** Okendo KE. **Noiz:** 19:30.

Maiatzak 13, asteartea. *Euskal Rap.* Imanol Epelde. **Non:** Liburutegi Nagusia, San Jeronimo. **Noiz:** 19:30.

Maiatzak 14, asteazkena. Dolores Redondo. **Aurkezlea:** Enrique Martín. **Non:** Tomasene KE. **Noiz:** 19:30.

Maiatzak 15, osteguna. *Petros Márkaris, Europaren diseinazioa nobela beltzetik abiatuta.* **Aurkezlea:** Teresa Flaño. **Non:** San Telmo Museoa. **Noiz:** 19:30. Gonbidapenak banatuko dira San Telmo Museoa astebete lehenago.

Maiatzak 17, larunbata. *Mikro ipuinak Urumea Bazterrean* + Musika Parkean. Ana Malagon & Xerezade & G. Bassmatti. The Icer Company & Tristan Crowley. **Non:** Benartegi baserria (Loiola - Martutene). **Noiz:** 14:00 + 18:00.

Energia garbia kaltegarria izan daiteke zenbait herrialdetan

HAINBAT IBAIK zeharkatzen dute Myanmar. Irriwaddy eta Salween dira nagusiak, eta herrialdeko biztanle gehienak euren alboetan bizi dira. Ura, arrantza eta ekonomia ibai horiek osatzen dituzten ekosistemen menpekoak dira.

2009an, Irriwaddy ibaia-
ren iparraldean 6.000 megawatteko potentziako eta 3.000 milioi euroko kostua izango zuen urtegia eraikitzen hasi ziren. Urtegi horretan sortuko zen energiaren %90 Txinara esportatzekoa zen, baina proiektua 2011n eten zuten, inguruko herritarren protestak zirela eta. Hala ere, enpresa eraikitzaileak presio egin du, eta horren ondorioz asmoa dago datorren urtean lanei ekiteko berriro.

Salween ibaia, berri, hamahiru zentral hidroelektriko eraiki nahi dituzte. Horietako sei Myanmarren, gainerakoak Thailandian eta Txinan. Esan gabe doa milaka urtetan sortutako ekosistemak, biodibertsitatea eta bizi-ohiturak iraulita gera daitezkeela lan horien ondorioz. Inork gutxi aipatuko duen arazoa. ■

Zentral hidroelektrikoa.

FELIPE MÉNDEZ-CC BY-SA

Nola sortu ziren plaka tektonikoak?

Mende erdi baino gehiago da plaken tektonikaren teoria frogatu zela, baina orain arte inork ezin izan du azaldu nola eratu ziren plaka horiek. Berriki, aztarna on bat eman dute AEBetako eta Frantziako zenbait geologok. Esan dutenez, orain dela 4.000 milioi urte inguru sortu ziren plakak, presioaren eta tenperaturaren ondorioz lurrazalean ahulgu-neak agertu zirenean.

ttiki.com/64306
(Euskaraz)

Bizia sortu aurretik baziren prozesu metabolikoak

Bizia orain 4.000 milioi urte inguru sortu zen Lurrean, artean atmosferan oxigenorik ez zela. Hala ere, hori baino milioika urte batzuk lehenago zelularik gabeko prozesu metabolikoak gertatzen zirela ondorioztatu du Cambridgeko Unibertsitateko ikerlari talde batek.

ttiki.com/64307
(Gaztelaniaz)

Plastikozko poltsen erabilera murriztea helburu European

FABRICALO.NET

EUOPAR BATASUNeko biztanle bakoitzak 200 plastikozko poltsa erabiltzen ditu batez beste urtean. Hainbat ikerketaren arabera plastikozko poltsa baten erabilera-iraupena 25 minutukoa da eta urtero kontsumitzen ditugun poltsen pisua 750.000 tonakoa da, hau da, 625.000 autok dutena beste. Poltsa bat birziklatzeko chunka urte behar izaten dira. Paperak aste batzuk baino ez ditu behar, eta aluminioak 100 urte.

2019rako, EBk %80ko murrizketa lortu nahi du plastikozko poltsen kontsumoan. Horretarako, Irlandaren adibidea hartuko du eredu: urte gutxian, pertsonako kontsumoa 328 poltsatik hogeira igaro da, zerga araudi gogorra ezarriz. ■

Jupiterren orbana desagertzeaz?

Jupiterrek duen orban erraldoiaren diametroa 15.000 kilometro ingurukoa da. Orain hamar urte, aldiz, 18.000 kilometrotik gora-
koa zen. Antza, diametroa txikitzearekin batera errotazio abiadura handitzen ari da. Edonola, astronomoek diote oso zaila dela haren bilakabidea zein izango den igartzea.

ttiki.com/64309
(Frantsesez)

Babeslea: iametza Interaktiboa

ideia batetik errealitatera

web garapenak

multimedia

aholkularitza

edukiak

iametza

interaktiboa

www.iametza.com

T.943 37 67 16

Gajoaren ongarrri likidoa

ARDIAK JATEN DITU. Txileko Andeetan “*chagual*” bezala “*come ovejas*” deitzen dute *Puya chilensis* landarea. Bere arantzaz luze zorrotzetan kateatu eta gosez hildako ardiek eta txoriek, usteldu ahala, landarearen oineko lurra ongarrirituko dute. Ongarri horri esker emango du hiru metro arteraino gara daitekeen loretzarra. Lore hori ikusi ere ez dute egin nahi Andeetako artzainek, eta su ematen diote. Hemen gure hagin (*Taxus baccata*) sakratuarekin gertatzen den sarraski bera. Aizkorri aldean landare diaren behaketa egiten ari den lagun batek esan zidan lehengoan, harrituta: “Hagirik etziok”. Artzainen hagintea. *Emporio Artzain*.

Bi biztanleko ardi bat duen Erresuma Batuan, landare ardizalea ekarri eta Lorategi Botanikoe-tan izan arte ez zuten bakerik izan. Botanikarien agendetan azpimarratuta daude haien loratze egunak: Scilly uharteetako Tresco

LÁSZLÓ SZALAI

Chaguala, *Puya chilensis*, “ardi jalea”.

Abbey Gardenekoa 1987an, haren hazitik sortutako Galesko Portmeirionekoa 2008an, Galesen bertan, Llanarthneko Lorategi Botaniko Nazionalean, hamaika urte behar izan zituen lehen loragara emateko, eta Londresko Surreyko negutegian, berriz, hamabost. Azken hori zaintzeaz arduratzen den Cara Smithek, hamabost urtez ongarritu eta ongarritu, lorearen kimua ikusi zuenean lasaitu ederra hartuko zuen, gajoak. Ongarri likidoa ematen omen zion, berezko dieta

naturalaz hornitzeak buruhauste latzak sortuko omen lizkioke eta.

Neurea balitz, ongarrri likidoa, baina bere dietakoa, emango nioke: ardiki odola. Ardi jendearen milaka litro odol isuriko da, Erresuma Batuan urtero, hiltegitako isurbideetan barrena; eta, norako bidea hartzen ote dute haien ile, larru, barrunbe... Lorategietara bideratuz gero, azkarrago, oparoago, alaiago, gozagarriago loratuko lirateke chagual xelebreak, askoz ikusle gehiago erakarriko lukete eta zaintzaile arretatsu txorrotzak alde ederrean hartuko lituzke loak. Haren hostoetako zuntzez arrainak arrantzatzeko sareak, eta zorten lehorraz sareen flotagailuak ere egiten dira. Zerueta hegalaria, ugaztun lurtarrak eta uretako arrainak, denetik harrapatzen du chagualak. Baita gure miresmena ere. Euskal Herrian hiru biztanleko dugu ardi bat. ■

Arra, ur-aparretako arra

UR-APARRETAN diogu guk, beste batzuek ur gaineko bitsetan diotenari. Espezie dioikoe-tan landare batzuk erabat arrak eta beste batzuk erabat emeak dira. Sexuak bereizten ditu ale batzuk eta besteak. Ez da ohikoena, jeneralean landareak hermafroditak dira. Bi sexuak batera izatearen abantailen berri geuk baino lehenago dakite... Sexuak banatuta dituztenek egoskor jarraitzen dute: fruituak hazi eta heldu, eta haziak sakabanatzearen estrategia eta lan osoa emearena da. Arrak, aldiz, urtea joan eta urtea etorri, udaberrian emea ernalduko duen polena banatu beste lanik ez du izango. Horrela uler daitezke arraren tamaina; emeen aldean bikoitzak edo hirukoitzak izan daitezke, lasai asko. Hagina (*Taxus baccata*) dugu horietakoa. Hona lore arra polena askatzen. ■

Lady Godivaren kondaira biluzian

HERBERT ART GALLERY & MUSEUM

Lady Godiva,
John Collier
(c. 1897).

COVENTRY (INGALATERRA), XI. MENDEA. Leofric (968–1057) hiriko jaunak bertako biztanleak abailduta zeuzkan, zerga itogarriak medio. Lady Godiva emazteak behin eta berriro eskatu zion kargak arintzeko eta Leofriccek, azkenean, amore eman zuen: zergak arinduko zituen baldin eta emazteak zaldi gainean eta biluzik Coventryko kaleak ibiltzen bazituen. Herritar guztiak etxean geratzeko eta leihoak itxeko agindua eman ondoren, Godivak kondearen baldintza bete zuen, gorputz biluzia bere ile luzeak estalita. Hartara, Leofriccek zerga astunak ezeztatu zituen. Hala dio kondairak behintzat.

Lady Godiva benetan existitu zen, hari buruzko datu gutxi iritsi zaigun arren. Leofricekin ezkondu zenean, dagoeneko alargunduta zegoen, *Liber Eliensis* lanaren arabera. 1043an senar-emazteek Coventryko beneditar monasterioa fundatu zuten. Roger of Wendoverrek XII. mendean idatzi zuenez, kondesak konbentzitu omen zuen senarra monasterioa sortzeko funtsak emateko. Haien izenak beste hainbat erlijio etxeren ongile gisa agertzen dira dokumentuetan, Worcesterren, Lincolnshiren... Coventryko herriari ere emaitza oparoa egin zion Lady Godivak: Mannig urregin ezagunak landutako pieza sorta. Godivaren ekintzen azken berriak 1066. urtekoak dira, eta badakigu 1088an dagoeneko hilda zegoela.

Datuok kondesa eskuzabala omen zela adierazi arren, ez dirudi biluztea-

ren kondaira egia denik. Elezaharra XIII. mendean idatzi zuten lehenengoz, ustezko gertakizuna baino 200 urte geroago. Hainbat historialarik ugalkortasun erritu paganoen kutsua hartzen diote kontakizunari: erregina-gaiak kaleak biluzik ibili behar omen zituen udaberriaren etorrera ospatzeko. Beste azalpen bat garai hartako prozesioak dira. Damudunak azpiko jantzi modukoan egin ohi zuten bidea. Hala, Godivak penitentzia azpiko jantzian egingo zukeen, baina, denboraren poderioz, jantzi guztiak erantzi eta elementu erakargarriagoak erantsiko zizkieten. Gainera, lege anglosaxoien arabera –normandiarren konkista baino lehenagoko garaiaz ari gara–, Lady Godivak ere zergak ezartzeko eskumena zuen. Beraz, zaldi ibilaldiak ez luke zentzurik.

Historiako *voyeurismo* unerik ezagunenetakoa ere ez du egiazko oinarriarik. Kondairak dio Tom jostunak zulo bat egin zuela kontraleihoan zalduna ikus ahal izateko, eta Lady Godiva begiztatzeko unean itsu geratu zela. Bada, kondairaren iturri zaharrenetan ez da Tom Begiluzearen arrastorik ageri. Gainera, Tom (Thomas) ez da izen anglosaxoia, eta 69 familiaz osatutako Coventry txiki hartan gertagaitza da Tom izeneko biztanlerik egotea. Edo herriko emakumerik boteretsuenak bere oniritzi ezarritako zergaren aurka biluzik protesta egitea. ■

Arrastoak

Matusalenen benetako adina

BIBLIAREN arabera, Matusalen Itun Zaharreko pertsonaiarik adintsuena izan zen, 969 urte zituela hil omen baitzen. Baina adin hori ez zen ezohikoa garai haietan, Adam 930 urtera iritsi baitzen, eta Noe 950era. Luze- ra horren azalpen teologikoak dio Jainkoak bizitza luzea eman ziela gizakiei, baina Uholde Handiaren ondoren gizakiak aurreko bekatuengatik zigortzea erabaki zuela, bizitza zikloa nabarmen laburtuz.

Azalpen lurtarra soilagoa da: Bibliaren itzultzaileak erratu egin omen ziren eta ilargi zikloak eguzki ziklotzat hartu zituzten. Itun Zaharreko pertsonaien adinak, beraz, 13,5ez zatitu beharko lirakeke. Horrenbestez, Matusalenek 72 urte izango zituen hil zenean. Ez da gutxi Antzinarorako. ■

Matusalenen irudia Canterburyko katedraleko beirate batean.

Auzoko bizitza agortu ez dadin okupatu dituzte etxe hutsak

Ez da soilik etxebizitzaren arazoetatik egindako okupazioa. Eraisteko arriskuan dagoen Gasteizko Errekaleorren okupatutako eraikina auzoa biziberritzeko proiektu burujabe baten estreinako pausua besterik ez da. Auzoan bizi diren gazte okupak eta 12 familiak etxeetatik botatzeko kinkan dira, baina ez daude etsitzeko.

| ITSASO ZUBIRIA ETXEBERRIA |

Argazkiak: Josu Chavarri

Unibertsitateko hainbat ikasleren autogestio proiektuak Errekaleorreko problematikarekin egin du bat. Irudian, auzoko margolari batek egindako erretratua eskuetan dutela.

ETXEBIZITZA DUINA aldarrikatzeko leku aproposa da Errekaleor, kontuan hartuta 6-8 hilabeteren buruan geratzen diren bizilagunak beren etxeetatik kanporatuko dituztela Gasteizko Udalak auzorako prest daukan planak esan bezala jarraitzen badu.

2012tik unibertsitateko ikasle asanbladan mugitzen ziren hainbat ikaslek buruan zerabilten proiektua da, pixkanaka Errekaleorreko problematikaren inguruan errotutakoa. 2013ko irailean sartu ziren hamar gazte Errekaleor 26 eraikinean. Ordurako ondo ezagutzen

zuten auzoko errealitatea: hiritik aparte geratzen den auzo langilea –1976ko martxoaren 3an eraildako langileetako bat, Romualdo Barroso, bertakoa zen eta hori dute auzoko ikur–, 1960ko hamarkadan langile jendearentzako eraikitakoa, eta gaur egun Udalak bistatik

Ezkerrean, auzoan atondutako ortua; ahal den neurrian bertatik elikatzen dira. Eskuinean, auzoko taberna aurrean; egitasmo berriak aurrera eramateko kemenaz eta umorez daude Errekaleorreko bizilagun gazteak.

kendu nahi duena. Zer hobea autogestioan oinarritutako biziberritze proiektuari heltzeko?

Auzoko azpiegiturak baliatu dituzte, eta ez dira gutxi. Badago antzoki zaharra, dagoeneko itxita zegoena, eta orain igandero emandaldi bat antolatzen dute bai auzotarrentzat, bai eta interesa duen edonorentzat ere; musika entsegu

gela bat ere prestatu dute, inguruko taldeek entseguarako lokala izan dezaten, doan; auzoko kultur etxean ere beren espazioa eraiki dute, ikasgela bat, bertako haurrei laguntza klaseak emateko leku eta guzti; frontoi estalia eta taberna ere badauzka Errekaleorreko, oraingoz guztiz erabilgarri ez dagoen arren; eta nola ahaztu udaberri honetan

loratzen hasi den baratzea eta ondoko oilategia, ahal duten neurrian behintzat beren elikagaiak hor sortzen dituzte.

Oraitxe arrapaladan botatakoak irudituko zaizkizu agian, irakurle, aipatu proiektuaren erpin desberdinok; baina Errekaleor ezagutzen baduzu ongi bistaratuko dituzu esandako leku guztiak, eta ohartuko zara antolaketa zabaleraz. Etxean egin zitezkeen ekintzak kalera atera dituzte, auzotarren babesarekin, auzoa berpizteko gogoz.

Beste modu batera eraikitako bizi-eredua moldatu nahian dabil-tza. Asanblada bidez funtzionatzen dute bai etxean, bai auzoko proiektuetarako erabakietan, bai gazteek euren artean, eta baita auzotarrekin ere. Asanblada horiek ez dira gai teknikoak landu eta erabaki praktikoak hartzeko soilik. Hamar lagunek elkarrekin funtziona dezaten beste era bateko bileren beharra ere sumatu dute gazteek, eta harreman eta sentimendu asanbladak ohikoak dira Errekaleor 26an.

Beraz, oraingoz badauzkagu etxe okupa bat, auzoko beste zenbait eraikinetan sartu diren gazte "konfliktiboak", eta eurenak ez diren lurretan baimenik gabe egindako

1960ko langile auzoa

"EL MUNDO MEJOR" izenez ezagutzen du Errekaleor jende askok. 1960ko hamarkadan eraikitako langile auzoa, inguruko fabriken sirena hotsarekin batera beharrera joaten zirentzat egindakoa. XX. mendeko bigarren erdialdeko hazkunde industrialari lotuta Espainiatik etorri zen immigrazio olatuarentzat eraikitako auzo horietako bat, beste askoren artean.

1950eko hamarkadarekin hasi eta 1973ko petrolioaren krisira arte mantendu zen industrializazioaren garapena Gasteizen, eta horri esku-tik emanda iritsi zen gorakada demografikoa ere, noski. Tamaina horretako industrializazioak lan eskua beharrezkoa zuen, eta Euskal Herriko leku askok bezalaxe, Espainiatik zetorren immigrazioari ateak ireki behar izan zizkion hiriak. 50.000 biztanleko hiri zaharra 200.000 bizilagun edukitzera pasa zen urte gutxian. Baina non sartu langile horiek guztiak? Bi eraikuntza plan nagusi burutu zituzten hiriburuan, 1954an eta 1963an, eta hortik abiatuta eraiki ziren Errekaleor eta beste hainbat langile auzo, hala nola, Adurtza, Abetxuko edo Zaramaga. Beti ere egin berri zituzten industria guneen inguruetan, eta hiritik aparte.

ortua. Baina Udalarentzat ez dira horiek bakarrik arazo. Auzotarrak, bizilagunak daude. Dagoeneko gutxi, baina gertatzen dira bakan batzuk. Eta gainera, bada denbora bat Errekaleorreko Kaltetuen Plataforma antolatu zutena. Horiek ere auzoan jarraitzen dute eta nola edo hala atera beharra dauzkate.

Hamar lagunek elkarrekin funtziona dezaten beste era bateko bileren beharra ere sumatu dute gazteek; harreman eta sentimendu asanbladak ohikoak dira Errekaleorren

Orain hamahiru urte abiatu zuen Udalak Errekaleorreko eraikuntza-plana. Salburua eta Olarizu auzoekin egiten du muga; oso zonalde *chic* eta ederra. Tartean baina Errekaleor langile auzo gris eta pobrea tokatu zaie. Duela urte batzuk konponbide erraza zeukaten horrelako arazoek: zaharra bota eta berria egin. Horixe da Udalak Ensanche XXI enpresarekin egindako tratua, eraikin zatar

horiek paretik kendu eta ingurua aprobetxatuz Salburua 14 berria eraikitzea.

2001-2002an gerturatu zitzairen lehen aldiz Udaletik Jorge Ibarrondo, orduko urbanismoko zinegotzia. Hasierako asmoa, esan bezala, auzoa eraitsi eta inguru modernoagoa, etxe bakarrez osatua eraikitzeko asmoa zuten, bizilagunak inguruko eraikinetara bidaliz. Lehenengo bilkura hartatik adostasunik ez eta bizilagunekin bakarka negoziatzen hasi zirela dio Idoia auzotarrak, presioa sartuz. Horrela bada, etxeak 141.000 eurotan tasatu zizkieten, eta gaur oraindik eskaintzen dietena da dirua edo babes ofizialeko etxea, zeinaren diferentzia pagatu behar duten. Idoiak dio, Udalak egindako proposamena aukera moduan ikusi zutela batzuk, lehendik ere auzotik alde egiteko asmotan zebiltzanak, eta lehenengo irteeran auzotar dezentek alde egin zuela. Baina gero tantaka hustu arazi dituzte.

Jendea etxeetatik atera heinean, geratu direnak geroz eta bakartuago daude, batzuek eraikin osoan ez dute beste bizilagunik, jende heldua kasu askotan; beldurra erabiliz hustu dituzte etxe asko.

Autobusa ere ez da ailegatzen jada. Lehen Salburua bidean doan linea sartzen zen, baina eten egin dute. Egun hamabi familia geratzen dira beren etxeetan, baina duten azken berria da ondorengo 6-8 hilabeteetan hartu beharko dutela erabaki bat edo beste, etxetik botako baitituzte. Zalantza handiak daude, ordea, auzorako prest zuten urbanismo-planarekin, Ensanche XXI eraikuntza enpresak hondoa jo baitu eta egun gauzak dauden bezala arriskua baitago etxe guztiak hustu ondoren dagoen bezalaxe uzteko. Kaltea egin da, baina. ■

AQUARIUM

Carlos Blasco de Imaz Plaza, 1
20003 Donostia (Gipuzkoa)

Tel: 943 44 00 99

aquariumss@aquariumss.com
www.aquariumss.com

Lekeitiarrek herria arnasmune izaten jarraitzea gura dute

Lagunarteko erabileran euskara geroago eta gutxiago erabiltzen dela ikusita, egoerari aurre egiteko aktibatu dira 60 bat lekeitiar.

| AMAIA UGALDE BEGOÑA |

Argazkia: UEMA

BETIDANIK herri giro euskalduna izan duen herria da Lekeitio (Bizkaia). Azken erabilera neurketetan, ostera, egoera aldatzen dabilela ikusi dute. Hamar lekeitiarretik 8,6 dira euskaldunak baina euskararen erabilera %80 bueltan egotetik %66ra jaitsi da. Hori ikusita, urte hasieratik dinamika berezia antolatu dute; UEMaren arnasmune tailerretan parte hartu dute 60 bat lekeitiarrek. Herrian kale erabilerari buelta emateko lana hasi dute orain.

Lagunarteko erabilerak egin du behera Lekeitio, batez ere 25 eta 55 urte artekoen berbaroan. Elkarriketen %54,2an egiten dute euskaraz, 2008an Soziolinguistika Klusterrak egindako neurketaren arabera. Helduen artean, herriko bi ikastetxeen inguruetan entzuten da gaztelania gehien: elkarriketen %43 hizkuntza horretan neurtu zituzten eskolaz kanpoko orduetan. Aurten berriro egingo dute neurketa, eta datuekin kezkatuta daude.

Euskararen atzerakada nondik datorren ez dakite oso ondo. Iker Ajuriagerra Lekeitioko Udaleko euskara teknikariaren berbetan, lehen baino portzentaje handiagotan tartekatzen dira euskara eta gaztelaniazko esaldiak. Lekeitioko aldaketa sozioekonomikoek zerikusia izan dezaketela uste du Ajuriagerrak: “Lekeitio itsasora begira egon den herria izatetik turismora begira dagoen herria izatera pasatu da.

UEMAk antolatutako hitzaldi eta tailerretara 30 lagun bildu ziren hasieran. Gaur egun, 60 lekeitiarrek osatzen dute taldea.

Kanpoko jendeari begira gaude lanean eta horrek eragingo duela uste dugu”. Euskaldunak ez diren herrietan ikasi eta lan egiteak ere eragina izan dezakeela ondorioztatu dute UEMako tailerretan. Hizkuntzagaz lotutako tentsioari dagokionez, erlaxazio puntu bat bizi dutela ere azaldu dute.

Aurten datu horiei buelta emateko saiakera bat egiten hasi dira lekeitiarrek. “Aldaketa orain eman denez, oraintxe eragin behar dugu”. Eta herritarrek motibatzea

lortu dute. Herrian datuak zabalatzeko gutun bat bidali zuten, eta Euskara Batzordean, hausnarketarako taldea zabaltzea pentsatu zuten. “Batzordean batzen ginen hamabi lagunak kezka berezi hori geneukan; erabilera informala jaitsi egin dela. Baina ez genekien kalean kezka hori bazegoen ala ez”, azaldu du Ajuriagerrak. Erantzuna oso ona izan da. UEMaren tailer eta hitzaldietan 30 pertsona hasi ziren parte hartzen, eta amaierarako 60 lekeitiarrez osatu dute taldea;

“konturatu gara kezka hori bada-goela kalean”.

Lekeitiar asko, lasai

Tailerretan parte hartu duten batzuk arinagotik zeuden datuekin kezkatuta; beste batzuek ordea, ez zuten uste egoera txarra zenik. Herrian ere orokorrean jendea lasai dagoela uste dute: “Sinistuegi daukagu arnasmune garela eta ez dugu kontrakoa ikusten harik eta datuekin etortzen zaizkigun arte”, esan du Aitor Abaroak, tailerrean parte hartu ostean. Fernando Garateak, batzordetik gonbidapenak egiten hasi zirenean gertatutakoa kontatu du: “Errekaduagaz hainbatengana joan nintzen, eta datuak emandakoan, batek baino gehiagok esan zidan hori ez dela egia: ‘zelan horrela bajatu dela, nik betiko beste erabiltzen dut, eta nire inguruan ere bai’. Ez dira konturatzen baina gero eta gehiago tartekatzen ditugu gaztelania eta euskara”.

Kontzientziazioan, eskola inguruetan eragiteko taldea sortu dute. Bertan dago euskara erabilera baxuena (%57,3)

Bi hizkuntzak tartekatze horretan aldaketa nabaria izan dela hausnartu dute UEMAko tailerrean, eta hori da orain duten erronketako bat. Iker Ajuriagerraren berbetan, “talde handi bat ez da kontziente zein portzentajetan dabilen erdaraz, eta zelan dabilen euskara hartu-emanetan terrenoa galtzen”. Ia konturatu barik geroago eta erdara gehiago sartzen da lagunarteko elkarrizketetan. Euskararen lanketa egiteko soilik 60 pertsona

elkartu izanak, ordea, asko poztu ditu Euskara Batzordekoak, tar-tean Andoni Seijo: “Hasieran pentsatzen nuen betiko laurak ginela kezkatuta geundenak, eta asko poztu naiz hain esparru desberdinetako jendea ikusita. Abiapuntu polita da. Eragiteko modurik eraginkorrena gu geu gara; beste horrenbeste pertsonara heltzeko gaitasuna daukagu”.

Arnasmune izaten jarraitzeko premiari buruz berba egin dute tailerrean. TELP tailerra egin dute, hitzaldien bidez soziolinguistika kontzeptu batzuk barneratu dituzte, eta herriko hutsuneak identifikatu dituzte. Non eragin gura duten badakite orain.

Eskola inguruak, lan arloetako baten helburu

Euskararen erabilera eragiteko lau arlo zehaztu dituzte. Kontzientziazio arloan, ikastetxe inguruetan eragiteko talde bat sortu dute. Izan ere, datuek azaldu dutenez, bertan dago euskara erabilera baxuena: %57,3 (adin guztietakoak kontuan hartuta batez bestekoa %66 da). Bi ikastetxeetan horrela gertatzen dela azaldu dute, eskolak amaitu eta bertan jendea batzen denean. Guraso, izeko-osaba eta aitita-amamengan lanketa bat egitekotan dira: “Gurasoek gero eta gaztelania gehiago egiten dute eskola inguruetan eta ikasleen eredu da hori”.

Hizkuntzak tartekatzearen arazoa dela eta, beste talde batek Lekeitioko berba eta esamoldeak kaleratzeko egingo du lan. Erdaraz erabiltzen diren esaldi ohikoen baliokide lekeitiarrak identifikatu eta zabaldu gura dituzte. Udalak herriko erakusleho eta lokal hutsak apaintzeko proiektu bat dauka, eta hori aprobetxatuta, Lekeitioko esamolde eta berbak zabaltzeko bidea dagoela ikusi dute.

Lekeitiara eta itsasoa

LEKEITIOKO HIZKERA itsasoa-gaz oso lotuta egon dela azaldu du Iker Ajuriagerra euskara teknikariak: “Gure belaunaldia itsasoagaz loturarik ez daukan lehenengoa da. Orain arte, Lekeitioko gizon-emakume guztiek zeukaten lotura itsasoagaz, eta euskarari igartzen zen. Adibidez, mozkortuta dagoela esateko *ankilikot* erabili izan da, itsasoagaz lotura daukan berba. Gaur egun hogeitazko gazte bati *ankilikot* esaten diozu eta ez dauka zentzurik ez gatzik ez ezer, horregatik ez da transmititu, eta jerga hori erdarazko hitzek ordezkatu dute”.

Hirugarren talde batek merkataritza eta ostalaritzako hizkuntza paisaia eragiteko ardura hartu du. Kartelak, menuen txartelak edota publizitaterako paperak euskaratzen laguntzea izango da taldearen helburua.

Amaitzeko, gaia herritar gehiagorengana zabaltzeko bideo bat egiten hasiko dira. Herritarrek euskaragaz daukaten hartu-emanaz berba egingo lukete. “60 lagun aritu gara Lekeitioko euskara erabileraren inguruan berbetan, eta ez da gutxi, baina zer egin herritar gehiagorengana zabaltzeko? Seguru 60 lekeitiar agertzen den bideo bat makinatxo batek ikusiko lukeela!” azaldu du Lekeitioko euskara teknikariak. Euskara batzordetik 60 lekeitiarrangana gaia eta motibazioa zabaldu duten moduan, herri osora zabaltzea da, azken baten asmoa: “Efektu biderkatzailea egon daiteke, bakoitzak bere inguruan eragiten badu”. ■

Babeslea: Hernaniko Udala

Hernaniarroko Udal aurrekontuetan parte hartzeko prozesua laster abian...

Itxialdiarekin egin diote kontra itxierari

Lagun etor gurekin, denek elgarrekin badugu zer egin. Gu ez gira lotsatzen, etsaia non hazten, han da gudukatzen. Gure odolez (e)ta ondasunez, gure izaitez dirade gosez. Elkartasunez erakuts hortzak, elkarri josiz buru-gorputzak zioen Guk taldeak “Laborari, langile eta nagusi” abestian, 1977an, orain 37 urte...

Testua eta argazkia:

| ITSASO ZUBIRIA ETXEBERRIA |

BI EGUNEKO ITXIALDIA egin dute TS Fundiciones Zestoako enpresa-ko langileek, lantegia itxi ez dezaten eta beren lanpostuak aldarrikatuz. Likidazioan da dagoeneko enpresa, eta 156 langile geratuko dira kalean. 2013an hartzekodunen konkurtsoan sartu zen eta otsailean eman zuen zuzendaritzak enpresaren itxieraren berri. Orain astebetara arte kontsulta epean egon dira bi aldeek negoziatzen, baina enpresaburuek ez dute proposamen berririk aurkeztu. Apirilaren 21ean bukatutzat eman zuten tarte hori, eta enpresa behin betiko itxiko dute.

Apirilaren 29, asteartea, goizeko 7:20an 60 bat langile Arroako (Zesto) enpresa inguruan daude, urduri, hamar minutuan enpresa okupatzeko baitira. Argazkilari eta kazetariren bat ere haiekin gaude dagoeneko, irudiren bat harrapatu nahian. Behargin batzuek uste zuten ez zutela sartzerik ere lortuko, baina ikusi ditugu taldean barrura sartu eta ateak katez ixten; nerbioz bezain euforiko. Berehala kateatu dira 50 urte inguruko hiru gizon lantegi atariko burdinazko egituraren eta kasko txuri eta urdin batzuk bistartu dira teilatuan; beste batzuk lantegia apaintzen hasi dira: *TS S.O.S.*,

TSko langileak borrokan edo *Eusko Jaurlaritza, hau al da zuen lan politika?* leloak daramatzaten pankartak ageri dira. Lehen helburua beteta: barruan daude. Orain zalaparta egitea tokatzen da.

Goizeko 8:00etarako berria zabaltzen hasi da sare sozialetan, eta inguruko herritarrak gerturatzen hasi dira. Hedabideek ez dute denborarik galdu. Ertzaintzak ere ez. Tentsioa gora doa, badirudi polizia edozein momentutan sartuko dela enpresa husteratzen. Protesta baketsua dela adierazi dute langileek, eta Ertzaintza sartuz gero ez dutela erresistentziarik jarriko, baina Maiztaren Lehenera arte geratzeko asmoz sartu dira, eta ez dizkiete ateak irekiko. Zumaiko eta Zestoako alkateak ere izan dira Zarauzko eta Azkoitiko komisarietako polizia-buruekin hizketan, eta eurek berretsi dute langileek ez dutela ez ezer hautsiko, ez liskarrik sortuko. Hala, maiztaren 1era arte ertzainak lantegiaren inguruan ibili dira, baina interbenitu gabe.

Bi egunez TS fundizio enpresaren bideragarritasuna eta euren lanpostuak defendatu dituzte, langileek barrutik, eta babesa ematera gerturatutako lagun eta senideek kanpo-

tik. Eta langile borrokaren aldarri egunean atera dira lantegitik, mobilizazioetan parte hartu eta, beste askoren artean, euren egoera salatzeko.

50 langile kalera, 100 ordu gehiago lan egin...

2012an enpresako zuzendaritzak TSk bideragarritasun falta zuela argudiatuz birmoldaketa plana martxan jartzeko asmoa azaldu zion Enpresa Batzordeari: langileen soldataren %10 jaitsi, langileen %33 EEEn sartu, eta “borondatezko” 22 kaleratze moldatu. Jarrera horren aurrean 2013ko urtarrilean greba mugagabea hasi zuten langileek, bitartean zuzendaritzarekin akordio batera iristeko ahaleginetan. Astebetaren buruan, bada, lanera itzuli ziren langileak hitzarmena sinatuta: bi urtez lanpostu guztiak mantendu –langileek hiru urtez mantentzea eskatzen zuten–, enpresaburuek eskatzen zuten %33ko EEEn mantendu –langileek %25 proposatzen zuten–, baina horren ordainetan 2013ko soldata eta aparteko ordainsari guztiak egokitzen diren egunean kobratu –langileak aparteko ordainsari bat kobratu gabe geratzeko prest zeuden–.

Langileek enpresaren teilatu gainean aldarrikatu zituzten euren eskaerak.

Hilabete batzuen buruan bueltatu ziren, baina, langileak borrokara. Beren etorkizuna ilun ikusten zutela, azken hileko soldata kobratu gabe zeudela, eta enpresako zuzendaritza eurekin sinatutako akordioa hankaz gora jartzen ari zela azaldu zuten 2013ko urrian. Enpresa husten ari zirela ere salatu zuten behar-ginek, TSko akzionistena den WEC enpresara eramaten ari zirela tresna eta makina batzuk.

Enpresaburuek TS Fundicione-

sek aurrera jarrai zezan premiazko neurriak hartu beharko zituztela azaldu eta egun batzuetara aurkeztu zioten langileen ordezkari bideragarritasun plan berria: 50 langile kaleratzea, geratzen ziren 100 langileen soldatak %25 jaitea eta urteko lanorduetan 100 ordu gehiago sartzea. Hori onartu ezean hartzekodunen konkurtsora sartuko zen enpresa. Langileen ezetza-rekin, azaroaren 29an sartu zen konkurtsora TS Fundiciones, eta

epaile batek izendatu zuen administratzailearen esku geratu zen.

Protesta eta mobilizazio hilabeteak izan dira 2014koak TSko langileentzat. Manifestazioak, itxialdiak, elkarretaratzak eta prentsaurrekoak antolatu dituzte besteren artean, lanpostuen alde. 2014ko otsailean azaldu zuen, baina, enpresako zuzendaritzak TS ixteko asmoa, eta negoziatziorik egon ez denez, likidatu egingo dute. ■

Bi eguneko borrokaren bideoak

Lantegira sartzen

Apirilaren 29an goizeko 7:30ean sartu ziren langileak enpresara. Moxtilak sorbaldan eta pankartak eskuan, atak kateekin lotuz ekin zioten itxialdiari.

Langileei babesak kanpoan

Bi eguneko makina bat herritar eta udal ordezkari hurbildu zen TSra langileei babesak emateko. Zestonan manifestazioa egin zuten.

Irteera Maiatzaren 1ean

Langileen Egunean amaitutzat eman zuten euren protestaldia TSko behar-ginek. Enpresatik irteetan herritarren txaloak jaso zituzten.

TALLERES MITXELENA S.COOP.

Torno bertikala: Ø 4.200 x 2.000
Fresadora: 10.000 x 3.500
Barrenatze mekanizatua

Talleres Mitxelena, S.Coop.

Eziago Poligonoa • Zikuñaga Auzoa • 20120 HERNANI (Gipuzkoa)
T 943 55 25 12 - 16 • F 943 55 28 16 • info@talleresmitxelena.com

www.talleresmitxelena.com

Demokraziaz ari garelako

Erabakitze eskubidea ideia politiko ezberdinen gaitetik dagoela nabarmendu dute Juan Jose Ibarretxek, Gemma Zabaletak eta Floren Aoizek.

| URKO APAOLAZA AVILA |

JUAN JOSE IBARRETXE EAEko lehendakari ohia, Gemma Zabaleta PSEko kide eta Gizarte Politiketarako sailburu ohia, eta Floren Aoiz Sorturen Iratzar Fundazioko zuzendaria bildu zituen Gure Esku Dago ekimenak Bilbon antolatutako mahai-inguruan. Erabakitze eskubidearen alde agertu ziren hirurak EHUKo Paraninfoan. Ponentzien zati azpimarragarrienak dituzu honakoak.

Mariano Ferrerrek gidatu zuen mahai-ingurua: "Zergatik uste duzue honek aurrera egingo duela?" galdegin zien kazetariak.

Juan Jose Ibarretxe:
"Hau geldiezina da"

"Prozesu batean gaude non halabeharrez herritarrari boterea itzuliko zaion. Hau geldiezina da, egunero ikusten ari gara eta euskal gizartearen ere ikusiko dugu erabakitze eskubidearekin. (...)

Jabetu behar gara demokrazia dagoela eztabaidaren erdian, eta ez hainbeste nazioa. Herri honetan pertsona askoren proiektua legitimatzen du nazioaren proiektuak, baina erabakitze eskubideak askoz gehiago legitimatzen du. (...)

Gaur, politikaren arloan, mundua kontzeptu anglosaxoi batean oinarriturik dago: *Voice or exit*. Edo hitz ematen didazu, edo banoa. Edo erabakitze eskubidea, edo independentzia aldarrikapen alde-bakarrekoa. Binomio horren ondorioz, munduan demokrazia gutxiagorik independentzia gehiagorekin erantzuten zaio. (...)

Ez da kontu juridikoa, politikoa da, oinarrian gure menpe dagoena. Gehiengo natural indartsuak lortu behar dira, ez erabakitze eskubidearen alde, eskubideak eztaba daezinak baitira; eztabaidatu deza-

kegu eskubide horiek praktikan jartzea ala ez, baina ez eskubidea bera".

Floren Aoiz:
"Ezin dugu pentsatu erdigunea eta periferia daudenik"

"Inork ez du zalantza egiten non hasi eta non amaitzen den Eskozia. Gure herriaren kasuan egoera konplikatuagoa da, jokoan dagoen lurraldetasunagatik. Horregatik, oso garrantzitsua da erabakitze eskubidea azaldu eta gauzatzean konplexutasun horri erantzutea. Egin dezakegun azkeneko gauza da pentsatzea erdigune bat eta periferia bat dagoela. (...)

Politikan badago gauza handi bat: pasioak kontuan hartu behar direla. Sentimenduak eta emozioak. Agian laborategian pentsa dezakegu erabakitze eskubideak eman dezakeela; baina orain eta hemen baiezta dezakegu erabakitze eskubidea erabiltzeko aldarrikapenak zenbat jende bildu dezakeen, beste batzuetan elkarri kontra egin

izan diogun jendea gainera. Herri honetan ez dago beste aldarrikapenik hainbeste jende eta indar biltzeko gai dena".

Gemma Zabaleta:
"Alderdi politikoek beste batzuetan egindako lana ehundu behar dugu"

"Erabakitze eskubidea defendatu daiteke abertzale izan gabe, independentista izan gabe. Defendatu daiteke norbera egiazko berreskurapen politikoaren alde dagoenean. Horregatik nago hemen hau eztabaidatzen. (...)

Badago bidea egiteko? Badu erremediorik honek? Nik esango nuke baietz. Eta ez da beharrezkoa diskurtso berria asmatzea. Alderdi politiko nagusiek beste batzuetan egin duten lana ehundu besterik ez dugu egin behar, beste garai batzuetan egiteko kapaz izan direna josi. Hori besterik ez litzateke behar, ausardia eta borondate politiko hori". ■

**Eskulanen
Etxea**

Elkano kalea, 5, Donostia 20004
T. 343 420 205 | F. 943 426 522 | M. 688 662 858
info@casalabores.com | www.eskulanenetxea.com

.eus ekainaren 21etik aurrera erabili ahal izango da

HAINBAT URTETAKO kanpainaren ondoren, euskal kulturak sareko domeinua izango du, eta ekainaren 21ean abian jarriko da.

Sei urtez luzatu da puntu honetara iristeko bidea, proiektua sustatzeko garaia izan da, eta PuntuEus fundazioko kide Ira-txe Esnaolak adierazi duen moduan “hemendik aurrera hasiko da proiektuaren faserik garrantzitsuena”.

Ekainaren 21etik hasita, sei hilabetez, euskararen eta euskal kulturaren inguruko erreferen-

tzia diren webguneek erabili ahal izango dute .eus domeinua; 90 eragile inguruk, alegia. Ekarpen ekonomiko bereziak egin behar-ko dituzte eragileok: norbanakoe-k 300 euro, eragileek 500 euro, instituzio publikoek 3.000 euro eta enpresa eta hedabideek 5.000 euro.

Euskararen Eguneetik aurrera (abenduak 3), PuntuEus filoso-fiarekin bat egiten duen edonork eskatu ahal izango du domeinua erabiltzeko baimena; beti ere euskarazko edo euskal kulturaz ari den ataria baldin badu.

Duela sei urte abiatu zen .eus domeinua sustatzeko proiektua. Argazkian PuntuEus fundazioko kideak.

Bahea

Eduardo Apodakak Berrian esanak:

“Kezkagarriagoa da, ordea, euskararen bizi-gune biziak urtzen ari direla jakitea. (...) Halakoetan bi tentazio lizun agertzen dira. Aurrena, gettho moduko txokoak sortzea, euskaldun ekintzaileek euren buruari sor diezaioten euskaraz aritzeko aukera. Baina, tamalez, aspal-diko legeak, euskaldun pare bat batu eta euska-ra ernatuko da, ez da betetzen lehen adina. Beste taxu batekoak dira eskolako euskaldunak, hartzaile hutsak nonbait. Eta handik dator biga-rren tentazioa, makurragoa, eta instituzio mapa-gileei antzematen diedana: elebidun kopurua aski dela iritzita, euskaldun mutuak aktibatzen psikopolitika, betiere psikologia positiboa deri-tzon mamutzar horren eskutik. Horrela pasako dira euskaldunak gutxiespen historikotik autoes-timu, jabekuntza, erresilientzia, auto-eraginkor-tasun, adimen emozional eta antzeko buru-tek-nika eta gimnasia psikosozialetan zailtzera eta trebatzera. Horiei arreta ematen zaie egitura soziokulturalek babesten ez gaituztenean. Egoerak determinatzen ez badu euskara dela arauzko eta beharrezko hizkuntza, berariaz hau-tatu behar dute hiztunek, eta, hartarako, sor eta herabe dabilzan euskaldunak gartu eta piztu beharko. Azken buruan, erabilera eta ezagutza-ren arteko dikotomia sinpletik ondorioztarazi nahi digute euskaldunek ez dutela ahal beste erabiltzen euskara, hitz gutxitan: euskaldunek berek dute kulpaa eta ez Mapak”.

EKONOMIAREN TALAIAN • TERMOMETROA

Termometro sindikala

JOAN DEN ASTEAN termometro sindikala neurtzeko garrantzi sozial handiko bi egun izan genituen: Laneko Segurtasun eta Osasunaren Eguna eta Maiatzaren Lehena. Berriz ere baieztatu ahal izan dugu urte osoan bizi ohi den errealitatea: sindikatuen arteko banaketa. Apirilaren 28an, sindikatuak euren pankarta eta toki berezietan mobilizatu ziren, laneko segurtasun falta eta mutuen erabilera salatzeko. Gauza bera gertatu zen Maiatzaren Lehenean; sindikatu estatalistek izan ezik, gainerakoek euren manifestazioak egin zituzten, aldarri-kapen ezberdin nahiz antzekoekin. Espektakulua bene-tan tamalgarria izan zen, hain justu langabeziak eta kri-siak erasaten digun honetan eta kapitalismoaren patronalak inoiz baino batuago daudenean. Eurek bal-dintzatzen dute gobernu eta administrazioaren jarduna.

Banaketa egunetik egunera mantentzen bada, ez du ezertarako balio pare bat egunetan “batuta” azaltzeak.

Baina nabarmentzekoa eta kezkagarria da Euskal Herriak jasaten duen egoera sozio-ekonomiko larria kontuan hartuta eta subiranotasun faltaren aurrean, sin-dikatuek eta ezkerreko erakunde sozialek, bereziki aber-tzaleek, lokatzetan segitzen dutela, talde estrategiak edo ekintza bateratuak adostu ezinik. Banaketa ez ote da langile eta herritarrengan asperdura sortzen ari? Langi-leak ez ote dira gero eta gutxiago mobilizatzen, hain justu eraso kapitalista inoiz baino handiagoa denean? Soilik bazkide eta ordezkari sindikalak mobilizatuz kon-formatuko dira? Eta zer gertatzen da sindikatu gabe dauden langile, langabetu, pentsionista eta gazteen —%55 langabezia— gehiengoarekin? Sindikatu bakoit-zak ahalegin handiagoa egin beharko luke adostasuna bilatu eta eraso kapitalistaren aurrean mobilizazio bateratuak egiteko.

Juan Mari Arregi

Tolpuddleko jaialdian sindikatuen indarra eta birtokiratzea

Ingalaterra hegoaldeko Tolpuddle herrian duela 180 urte sindikalgintzan aritzeagatik galeretara bidalitako langileak omenduko dituzte uztailaren 18tik 20ra artean Tolpuddle Martyrs Festival delakoan antzerki, mintzaldi eta kantuz. Britainia Handi osoko sindikalistei aurtengoan Trantsizioa aldarrikatzen duen ibilaldia batuko zaie.

| PELLO ZUBIRIA KAMINO |

MAIATZAREN 1EAN SINDIKATUEN eslogan klasikoen aldamenean Ipar Euskal Herrian ekonomiaren eta gizartearen birtokiratzea ipini dute la jakinda harrituko zen bat baino gehiago. Bizi! elkartekoen *harrikada* izan ote den? Hala bada, ez dira bakarrak. Ingalaterran sindikatuek uda orotako hitzordu famatua den Tolpuddleko Martirien Jaialdia ospatuko dutenean, bertara txikia-gotzearen aldeko ibilaldian oinez hurbilduko zaizkienekin egingo dute topo. Hazkunde edo garapen ereduaren eztabaida muturra sartzen ari da ezker osoan.

Tolpuddle Pilgrimage bataiatu dute gutxiagotzearen aldeko erromesaldi laikoa. Uztailaren 10ean Plymouth-eko portutik abiatuta, hamar egunez egingo dute Dorset eskualdean dagoen Tolpuddlera. Hemen aspal-ditik biltzen dira Ingalaterrako sindikalista eta ezkerreko politikariak duela 180 urte langileen eskubideen alde ahalegintzeagatik errepresaliatu zituzten sei laborariak, *Tolpuddle Martyrs* direlakoak. 1834ko kontu haiek ez dira hain zaharrak, geroago ikusiko dugunez.

Sindikalisten oihu, abesti eta aldarrikapen ezagunekin nahasiko dituzte trantsizioaren aldeko erromesek beste berriagoak. *Stir* magazine alternatiboaren zuzendari Jonny Gordon-Farleighk idatzi due-

nez *New Internationalist* gunean, “ibil-laldiak lotuko ditu Dorseteko laborantzako langile famatu haien historia eta gure elikadura sistema berriro asmatzearekin batera etorkizuna elikatzeke modua aldatzen ari diren kooperatiba eta auzolanean burututako beste ahaleginekin”.

Garapen eredu alternatiboetan erreferentzia den New Economics Foundation (NEF) elkarteak aipatzen duen *Great Transition* delakoaren arrastoak erakutsi nahi dituzte ibilaldian barrena, denetako bilkura eta jarduerekin. Lekuko nekazarien ekoizpenez elikatzeaz gain, haiekin mintzatuko dira agro-industria globalizatuari aurre egiteko sortzen ari diren formulez.

Gordon-Farleighk iragarri du erromes berriok sustatuko dituztela “herrietan sortutako trantsizio taldeak: energi kooperatibak, kreditu elkarteak, auzolanean landutako baratzeak. Horiek ari baitira saiatzen gure sistema ekonomikoa birtokiratzeko [re-localize ingelesez], petrolioaren gailurrari, klimaren aldaketari eta finantzen hondamendiari erantzuteko”. Ibiltariekin topo egingo dute oinarritzko errenta unitertsalaren aldeko ekitaldiekin eta laborariz bezala kaletarrez osatutako kontsumo taldeen sorrerarekin.

Bidean landatuko dituzte Tolpuddleko Martiriei beren bileretan

Duela 180 urteko sindikalista errepresaliatuen oroimena zaintzen duen Tolpuddle Martyrs erakundearen gunetik hartutako irudi honek erakusten du uztailero herrian antolatzen den jaialdiaren tarte bat, sindikatuen manifestaldia: Dorset eskualdeko ferro-karrietako sindikalisten banderolan Tolpuddleko nekazari ekintzaileak ageri dira bildurik herrian zen eta gaur oraindik den platanondoaren gerizpean. Banderolak dio: “Goazen langileok oro aurrera. Elkar gaitetzen gogor baina baketsu gizon baten bihotza bezala. Orduan milioika jenderen interesak ez dituzte sakrifikatuko gutxi batzuen irabazien mesedetan”. 1834an bezala, aktualitate dira obreroen lan baldintzen okerragotzea, baserriar txikien ezin bizia, ugazaben irabazi izugarriak, aberatsen jabego publikoak ostuz egindako pilaketa, estatu agintarien eta aberatsen arteko konplizitatea, eskubide zibil eta sindikalen zanpaketa...

geriza eskaini zien platan (Platanus occidentalis) zaharraren kimuak.. “Horiek deitzen ditugu ‘antolaketa-zuhaitzak’. Irudikatzen dute aire librean elkartzeko daukagun beharra, antzina Gernikako Arbola [jatorrizkoan testuan euskaraz dator] lekuko politikarako zena edo berrikiago hondamendiaren osteko Argentinan auzuneetako batzarrrak”.

Birtokiratzearen ikur txiki gisa, erromesek lekuko garagardoa edango dute, XIX. mendeko formula batez “mikro-garagardogile” batek eginga Martirien omenez Australia-ko lupulua ere erabiliz. Australiara bidali baitzituzten preso sei luginak 1834 hartan.

Herri ondasunen lapurren morroi

1834ko otsailaren 24 goizean etxetik irten zen George Loveless, eta ez zen itzuliko hiru urte berandua-go arte. Georgen ondoren, klandestinitatean lan egitea elkarri zin eginga ziotela leporatuta, atxilotu zituzten haren anaia James eta beste lau gehiago, sei denetara. Haien benetako krimena zen baserrietako obreroen sindikatuaren zelula bat antolatatu izana, lurjabe handiek ordaintzen zuten jornal miseriazkoa handitzen ahalegintzeko.

Ingalaterrako lurjabe handiak urduri zebiltzan laborari txiroen

mugimenduen beldur. Frantziako iraultza liskartsua zeukaten oroimean. Ingalaterran bertan XIX. mende hasieran baserritar matxinoek behin eta berriro erreak zituzten ugazabek uzta merkeago egitearren erositako makina berriak *Swing Rebellions* deituetan. 500 kondenatu zituzten itsasoaz haraindiko presondegiatara, 19 urkatu.

Istorio honen testuingurua ulertzeko jakin behar da aurreko mendeetan aristokrazia ingelesak burututako lapurreta handiarekin lotuta zegoela. *Enclosure* deitu zitzaioin lapurretari, hesitzea. Geroxeago Espainian *Desamortización* delakoa-ekin *terratienienteek* egingo zuten gauza bera. Baserritar txikiak ez zirelakoan kapaz lurrari behar beza-

la etekina ateratzeko eta agintariak erabaki zuten herri-lurra oro saltzea, soro, larre eta baso. Haiek ganaduen bazkarako bezala egurretarako betidanik erabiltzen zituzten nekazari txikiak miseriara kondenatu zituzten, milaka asko behartu hirietako proletargoan murgiltzera, lurjabe handiak makinak sartzen hasi lurgintzan, gaur Ingalaterrak -Espainiak bezala- daukan jabego kontzentrazio handia eragin.

Ezinegon zegoen Dorset eskualdean ere. Herriko jauntxoaren belarrietara iritsia zen platano handi baten gerizpean biltzen zirela. Irudi zaharretan ageri dira sei gizonak zuhaitzaren inguruan solasean eta beste bat enborraren atzetik espioi lanean zelatan jarria. XVIII.

mendetik sedizioa eta konspirazioa debekatzen zituzten lege bat baliatuz atxilotu zituzten, Australiako presondegi batera bidaltzeko.

Sei klandestinoak epaitu zituen epaimahaiak lehendakari zeukan epailez gain baroi lurjabe zen Williams bat. Argi utzi zuen errudunak zigortzea bezain inportantea izango zela bazterrak inarrosiko zituen eskarmentua ezartzea. Australian zazpi urtez lan behartuetan preso egotera kondenatu zituzten.

500 kondenatuz goiti zeramatza-ten itsasontzi beldurgarriak, presondegiatako tratua gaiztoak, gaixotasunak... pixkanaka iritsi ziren haien albisteak Ingalaterrara. Sindikatuek erreakzionatu zuten jende bilketa handiekin.

Kronikek diote Londresko elkarretaratze batean 100.000 jende bildu zela, haiek zaintzeko gobernuak bidalirik 5.000 polizia eta militar. Sei martirientzako barkamena eskatuz 800.000 sinadura ere bildu zituzten. Hiru urteren buruan lortu zuten haiek etxeratzea. Sei laborariek jarraitu zuten eskubide zibil eta sindikalen aldeko borrokan. Jauntxoek ez zituzten bakean laga. Bat ez beste guztiek herritik alde egin behar izan zuten.

Toldpudden urte luzez hitzaldi politikoak esan izan dira. Azken urteotan hiru eguneko jaialdi bihurtu dute. Ingalaterrako ezker politikoaren eta sindikalismoaren pulstua markatzen du hein batean. Aurten trantsizioaren aldeko mugimenduak dakarren indar berria txertatuko diote. Baionan maiatzaren 1ean bezalatsu. ■

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani, 23 · 20004 Donostia
T. 943 420 624
info@zinkunegioptika.com
www.zinkunegioptika.com

zuri begira

Gizartearen esku

AUTODETERMINAZIOA esaten zitzaion lehen eta orain erabaki eskubidea. Baina gauza bera dira? Batzuentzat bai eta besteentzat ez. Asier Blas EHUKo irakasleak argi apur bat jartzen du ARGIAko bere blogean (*Sezesio prozesuak konparaturik (III): lidergoez eta erabakitze eskubideaz*): “Laburbilduz eta sinplifikatuz, autodeterminazioa berezko eskubide bezala definitzen da lurralde edo nazio baten lurraldearentzat. Berriz, erabakitze eskubidea autoeratu egiten den subjektu berria da. Autoeraketa hori ez da zertan egin behar nazio baten gainean, baizik eta borondate demokratiko baten gainean”.

Gure Esku Dago ekimena ekitaldi ugari egiten ari da erabaki eskubidearen gainean eta ekainaren 8an Iruñea eta Durango lotuko dituen pertsona batekari begira. Horietako batean aritu ziren joan den astean, Bilbon, Gemma Zabaleta, Juan Jose Ibarretxe eta Floren Aoiz, hirurak Euskal Herriak erabaki eskubidea indarrean jartzeko duen eskubidearen defentsan. Sarean da ikusgai mahainguru osoa (ARGIA honen 46. orrialdean duzu erreferentzia zabalagoa), eta ideia interesgarri ugari jorratu zituzten, baina merezi du Zabaletak azpimarratutako ideia batean sakontzea: gaur egun posible da erabaki eskubidean aurrera egitea, 2006an Loiolako elkarrizketetan Euskal Herriko hiru familia politiko nagusiak –EAJ, PSOE eta ezker abertzalea– heldu ziren gaiari buruzko kontsentsu batera eta hura berreskuratu behar da. Hau da, ez gabiltza ezinezkoak edo oso gaitzak direnei buruz, ez, duela zortzi urte lortutako akordioari buruz baizik.

Jesus Egiguren eta beste zenbaitekin batera, Patxi Lopez lehendakariaren gobernuaren sailburu izan zen Zabaletak gutxiengoan defenditzen ditu PSEren ortodoxiatik at diren ideiak, baina une batez PSOE osoaren ordezkari gisa ari zirenek onartu zituzten Loiolan, Jesus Egigurenekin batera baitzegoen Ferrazeko konfiantza zuen Rodolfo Ares.

Mariano Ferrer mahai-ingurua- ren moderatzaileak jarri zion ziria Zabaletari, galdetuz ea bere alderdiarekiko baikor izateko zer zirritu antzematen zuen, kontuan hartuta duela gutxi Patxi Lopezek esaldi honekin definitu izan duela aipatu eskubidea: “Erabaki eskubidea Estatuak ematen dizkizun eskumenak indarrean jartzea da”. Espainiako Konstituzioaren erreforman jarri zuen erantzuna Zabaletak, Europako hauteskundeak eta PSOE bere primariak gainditu ondoren, abiarazi beharko litza-tekeena.

Horrekin guztiarekin batera Kataluniako erreferendum deia datorrenez, ikusi beharko da nola eragiten duen PSOE Konstituzioa erreformatzeko duen asmoe-

tan. Eta olatu handi hori gero eta hurbilago, erabaki eskubidearen ideiak, nahitaez, gero eta indar gehiago hartuko du euskal gizartearen ere, ziklikoki gertatu ohi den moduan, lehenago autodeterminazioaren ideiarekin eta geroago, funtsean Ibarretxe Planarekin, erabaki eskubidearen forman.

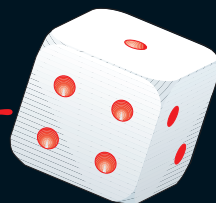
PSOEko Ramon Jauregiren-tzat gauza bera dira bi kontzeptuak eta bide batez, Berri-ko elkarrizketan (2014-5-4) adierazitakoaren arabera, Zabaletari ere argi erantzuten zion: “Erabakitze eskubi-

deaz ari garenean autodeterminazio eskubideaz ari gara. Galdera bada PSOE Konstituzioaren erreforman, erantzuna ezezkoa da (...) Helmuga guztiak dira posible, baina ez kontsulta baten bidez”. Iragan azaroan Alberto Lopez Basaguren EHUKo katedratikoak ere argi uzten zuen LARRUNEN, Quebec eta Kataluniarri begira: 1998ko Kanadako Auzitegi Gorenak argi utzi zuela Quebec ez zuela independente izateko eskubiderik, baina Kanadako gobernu behartua zegoela Quebecokoarekin negoziatzera, baldin eta hango gehiengo argi batek independentziaren alde eginenez gero.

Euskal gizartearen hauek guztiak jorratu direnean, gaiarekiko ekimena alderdi politikoaren esku egon izan da batez ere, horrek dituen muga guztiak. Oraingoz sinbolikoki bada ere, ekainaren 8tik aurrera gizartearen ere bere protagonismoa hartuko du, gaia, funtsean eta batez ere, gizartearen esku egoteko modukoa baita ■

ASTE HONETAKO zozketa

Argiako harpidedunentzat

A fuego negro jatetxea

2 lagunentzako afaria

Abuztuaren 31, 31
Donostia GIPUZKOA

www.afuegonegro.com

1

San Telmo Museoa

3 lagunentzako
bina sarrera

Zuloaga, 1
Donostia GIPUZKOA

www.museosantelmo.com

2

EUREKA! zientzia museoa

2 lagunentzako
bina sarrera

Mikeletegi, 43
Donostia GIPUZKOA

www.eurekamuseoa.es

3

Korrontzi

Tradition 2.1

5 CD opari

www.baga-biga.com

4

Argia kamiseta

kamiseta

www.argia.com/denda

5

AZKEN IRABAZLEAK (2412. Argia)

ANDRA MARI jatetxea

- Koldo Elorz Leoz (Iruñea)

DONOSTIAKO AQUARIUMA

- Malentxu Arrospide Arrate (Lizartza)
- Maria Jesus Zubikarai Erkiaga (Bermeo)
- Imanol Alvarez Gartzia (Bilbo)
- Jose Luis Zubiaurre Ulazia (Mendaro)

OKATXU komikia

- Iban Garate Garmendia (Gasteiz)
- Getxoko Euskara Zerbitzua (Getxo)

IRUÑEAKO PLANETARIO

- Igor Jimenez Honrado (Elorrio)
- Iñaki Zubeldia Otegi (Ikaztegieta)
- Asier Lizarriturri Martiarena (Aretxabaleta)

"HIRU" antzezlan

- Esteban Etxeberria Urreaga (Hernani)
- Santurtziko Udal Euskaltegia (Santurtzi)
- David Cascan Porben (Barakaldo)
- Manuel Arregi Urrutia (Zestoa)
- Gotzon Apaolaza Bernedo (Lasarte-Oria)

* Bisitaldietarako epea: Bi hilabete

PARTE HARTZEKO

Astelehenetik ostiralerara 08:00-15:30

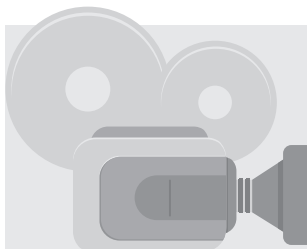
Tel: 943 37 15 45 • guinea@argia.com

www.argia.com/guinea

argia

ikus-entzunezkoen
EKOIZPENAK

Komunikazio ikuspegi orokorra, iraunkorra eta lankidetzan oinarritua

- Zuzeneko emisioak
- Ekitaldien grabazioak
- Promozio bideoak
- Dokumentalak
- Itzulpenak eta azpтитulazioak...

ARGIAko webgunearen eta sare sozialen bidez
zabalduko ditugu lanak

GURE AUDIENTZIA **ZURE ESKU**

Gure ezagutza eta gaitasun osoa,
profesionaltasunez eta prezio onean

10 urteko esperientzia bideogintzan
eta **1.200 bideo** baino gehiago ekoitziak

Informazio gehiago: 943 37 15 45 · ekoizpenak@argia.com